

BUCHEDD BANGOR

CYLCHGRAWN
CADEIRLAN
DEINIOL SANT
YM MANGOR

THE MAGAZINE
OF SAINT
DEINIOL'S
CATHEDRAL
IN BANGOR

Cadeirlan
Deiniol Sant
ym Mangor

Saint Deiniol's
Cathedral
in Bangor

FEL COEDEN A
BLANNWYD AR
LAN DYFROEDD
O ORFFENNNAF TAN
DDYDD GŴYL
DEINIOL SANT
LIKE A TREE
PLANTED BY
WATER FROM JULY
UNTIL SAINT
DEINIOL'S DAY

27.6.2022-11.9.2022

RHAD AC AM DDIM
EWCH Â CHOPÍAU I'W RHANNU
FREE
PLEASE TAKE COPIES TO SHARE

CROESO WELCOME

Gwylion

**Croeso i'r pedwerydd rhifyn hwn
o Buchedd Bangor, cylchgrawn
newydd Cadeirlan Deiniol Sant ym
Mangor.**

"Buchedd" yw'r enw a roddir ar gofnod o fywyd rhywun, a cheir bucheddau'r saint o'r Canol Oesoedd sy'n adrodd hanes rhai o brif seintiau Celtaidd Cymru. Mae **Buchedd Bangor**, felly, yn rhyw fath o gofnod o fywyd ein cymuned ni o gyfeillion Crist ym Mangor yr awr hon. Fe geir yma gymysgedd o ddefnydd ysbyryol a gwybodaeth ymarferol am ein bywyd ar y cyd.

Bu Mehefin, gyda'i ddyddiau hir, golau, mwyn, yn fis y cyflawnwyd llawer yma ym Mangor. I'r Gadeirlan tua dechrau'r mis croesawyd yr Arglwydd Raglaw, yr Uchel Siryf a gwesterion eraill i weddö dros Ei Mawrhydi Y Frenhines ar achlysur ei Jiwbilï Platinwm. Yn ystod ein dathliadau Jiwbilï hefyd, bu'r Gadeirlan yn llawn un wythnos â llonder te parti a'r nesaf â cherddoriaeth gorawl a cherddorfaol ogoneddus. Tua diwedd y mis, croesawyd hen gyfeillion o bob cwr o'r esgobaeth i'r Ordeinio Diaconiaid, a chyfeillion newyddi dathlu Pride Gogledd Cymru gyda ni yng Nghlos y Gadeirlan. Ac wrth i ni baratoi i ailddechrau addoli ar ddyddiau'r wythnos yn Eglwys y Groes, adroddodd cymuned yr eglwys ym Maesgeirchen ei hanes unigryw a grymus i ymwelwyr o bell ac agos yn ystod dathliadau Maes G-Connect.

Ynghanol y prysurdeb hwn, yr ydym hefyd wedi gweddö, galaru, gofalu a chymeradwyo fel pobl Dduw yn y lle hwn, gan ddilyn Crist gyda'n gilydd trwy holl dreialon bywyd. Diolch i chi am fod yn gyd-bererinion ar y daith. Fel arfer, dyma eich gwahoddiad i fod yn rhan lawn o ddefodau a dathliadau'r Gadeirlan, ac i wahodd eraill i ymuno â ni wrth i ni, wedi ein maethu gan Grist, roi gogoniant i Dduw.

Lluniau clawr | Cover images
y Parchg | the Revd Hana Amner

Welcome to this fourth issue of **Buchedd Bangor**, the new magazine of Saint Deiniol's Cathedral in Bangor.

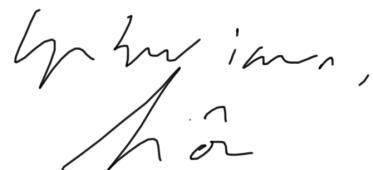
"Buchedd" is the old Welsh name given to a record of someone's life, and "bucheddau'r saint" (the "lives of the saints") told the stories of the Celtic saints.

Buchedd Bangor is, therefore, a sort of record of the life of our community of Christ's companions here in Bangor at this time. It offers a mixture of devotional material and practical knowledge about our life together.

June, with its long, light days, was a month during which much was achieved here in Bangor. To the Cathedral near the beginning of the month we welcomed the Lord-Lieutenant, the High Sheriff and other guests to pray for Her Majesty The Queen on her Platinum Jubilee. Our Jubilee celebrations also saw the Nave filled one week with tea party revellers and the next with glorious choral and orchestral music. Near the month's end, we welcomed old friends from across the diocese to the Ordination of Deacons, and new friends who celebrated North Wales Pride with us in the Cathedral Close. And as we prepare to recommence weekday worship at Eglwys y Groes, the church community in Maesgeirchen told its unique and powerful story to visitors from near and far during Maes G-Connect's celebrations.

Amid this busy-ness, we have also prayed, mourned, cared and commended as the people of God in this place, following Christ together through all of life's endeavours. Thank you for being fellow-pilgrims on this journey. As ever, this is your invitation to be fully involved in the rites and celebrations of the Cathedral, and to invite others to join us as we, nourished by Christ, give glory to God.

Oddi wrth yr
Is-Ddeon
From the
Sub-Dean
Canon Siôn
Rhys Evans

PANED HEFO DAVID MORRIS

**Ymhob rhifyn o Buchedd
Bangor, rydym yn cwrdd
ag aelod o gymuned y
Gadeirlan. Y tro hwn,
cawn baned â Chanon
David Morris, ein Canop
Secundus a Chyfarwyddwr
Gweinidogaeth yr
esgobaeth.**

Yn holi mae Naomi
Wood, ein Cyfarwyddwr
Cyfathrebu esgobaethol
a'n Gweinidog Teulu yn
y Gadeirlan ac ym Mro
Deiniol.

Naomi Wood

Dweud ychydig am dy hun wrtha i.

Boi o'r Rhondda ydw i. Roeddwn i'n byw yng Nghwm Rhondda tan yn ddeunaw oed. Cefais fagwraeth hapus gydag un neu ddwy o heriau a brofais yn ystod fy ieuencnid. Gadewais Gwm Rhondda wedyn a dod i astudio diwinyddiaeth ym Mangor a chael tair o'r flynyddoedd hapusaf fy mywyd yma. Roedd yn gyfnod ffurfiannol iawn. Roedd yn amser pwysig yn fy hunan-ddatblygiad a fy hunan ymwybyddiaeth, ond roedd hefyd yn amser pwysig yn fy nealltwriaeth o ddiwinyddiaeth a sut yr ydym yn siarad am Dduw. Mynychais y Gadeirlan hefyd ac roedd yn lle meithringar. Fe helpodd yn fawr yn natblygiad fy ngalwedigaeth.

**Sut dechreuodd dy stori ffydd a pryd
gwnes ti teimlo galwad Duw i gael dy
ordeinio?**

Dechreuodd fy stori ffydd gyda fy nain a fyddai'n mynd â mi i'r eglwys ar adegau rhyfedd pan oeddwn yn iau. Yn ddeg oed un bore Sul roeddwn yn y gegin gartref a mam yn smwddio. Clywais glychau'r eglwys yn canu a dywedais wrth fy mam yr hoffwn fynd i'r eglwys ddydd Sul nesaf. Meddai, "O ie, iawn. Dwi wir wedi bod yn meddwl mynd yn ôl fy hun." Felly aethon ni'r Sul canlynol ac es i i'r Ysgol Sul. Mwynhaodd y ddau ohonom ac aethom yn ôl yr wythnos ganlynol a daeth yn arferol. Ymhen blwyddyn cefais fy medyddio a'm confyrmio. Fe wnaeth fy offeiriad plwyf fy meithrin yn dda. Cefais gyfrifoldebau trwy

GETTING TO KNOW DAVID MORRIS

**In each edition of
Buchedd Bangor, we meet
another member of the
Cathedral community.
This time, we spend time
with Canon David Morris,
our Canon Secundus and
the diocese's Director of
Ministry.**

Asking the questions
is Naomi Wood, our
diocesan Director of
Communications and
our Family Minister at
the Cathedral and in Bro
Deiniol.

Tell me a little about yourself.

I am a Rhondda boy. I lived in the Rhondda Valley until I was eighteen. I had a happy upbringing with one or two challenges that I experienced during my youth. I then left the Rhondda Valley and came to study theology in Bangor and had three of the happiest years of my life here. It was a very formative time. It was an important time in my own self development and my self awareness, but it was also an important time in my understanding of theology and how we talk about God. I also attended the Cathedral and I found it a nurturing place. It really helped in the development of my vocation.

How did your faith story begin and when did you first feel God's call to be ordained?

My faith story began with my grandmother who would take me to church on odd occasions when I was younger. At the age of ten one Sunday morning I was in the kitchen at home and my mother was ironing. I heard the church bells ring and I said to my mother that I'd like to go to church next Sunday. She said, "Oh right, okay. I've actually been thinking of going back myself." So we went the following Sunday and I went to Sunday School. We both enjoyed it and we went back the following week and it became habitual. Within the space of a year I was baptised and confirmed. My parish

wasanaethu a chynorthwyo mewn priodasau yn ogystal â chymaint o gyfleoedd eraill.

Dechreuais adnabod fy ngalwedigaeth pan oeddwn yn 14 ar ôl i'm hoffeiriad plwyf ddweud, "Wyt ti'n meddwl bod Duw yn dy alw i fod yn offeiriad?" Yn fy arddegau roeddwn i'n treulio llawer mwy o amser yn yr eglwys na'r rhan fwyaf o bobl ifanc yn eu harddegau! Roedd y cwestiwn hwnnw'n eistedd gyda mi ac yn atseini gyda mi ac ni fyddai'n diflannu. Roeddwn wedi bod eisiau bod yn filfeddyg hyd at y pwynt hwnnw ond ar ôl i'r cwestiwn hwnnw gael ei ofyn, daeth bod eisiau bod yn filfeddyg yn wirioneddol ddi-nod. Dyna sut roeddwn i'n gwybod bod fy ngalwedigaeth i weinidogaeth ordeiniedig yn rhywbeth yr oedd angen i mi ei ddilyn, oherwydd doedd dim byd arall yn gwneud synnwyr.

Disgrifia ychydig o dy daith drwy'r broses ddethol a sut y daethost i fod yma ym Mangor fel Cyfarwyddwr Gweinidogaeth.

Tua diwedd fy ngradd yma ym Mangor es i drwy broses ddethol yr Eglwys yng Nghymru a chael fy nerbyn ar gyfer hyfforddiant ac es i ffwrdd i Goleg Mihangel Sant fel yr oedd bryd hynny. Ar ôl gwneud

Wedi gwasanaeth Gosod y Canon Secundus
After the Canon Secundus's Installation service

FROM THE RHONDDA, I CAME TO STUDY THEOLOGY IN BANGOR AND HAD THREE OF THE Happiest YEARS OF MY LIFE HERE

---

priest nurtured me well. I was given responsibilities by serving and assisting at weddings in addition to so many other opportunities.

I started to recognise my vocation when I was 14 after my parish priest said, "Do you think God is calling you to be a priest?" As a teenager I was spending far more time in church than most teenagers! That question sat with me and resonated with me and it wouldn't go away. I had wanted to be a vet up until that point but after that question was asked, wanting to be a vet became really insignificant. That's how I knew that my vocation to ordained ministry was something I needed to pursue, because nothing else made sense.

Describe a little of your journey through the selection process and how you came to be here in Bangor as Director of Ministry.

Towards the end of my degree here in Bangor I went through the Church in Wales selection process and got accepted for training and went off to St Michael's College as it was then. Having already done a theology degree as an undergraduate I did a Masters in Theology which was essentially a study of Roman Catholic teaching on love, sex and marriage. I was particularly interested in the teaching of Joseph Ratzinger who then became Pope Benedict XVI. One of the things he said in his first letter was that sex is an expression of love, which was quite revolutionary. I wanted to look at that from an Anglican perspective.

Then I was ordained! I served my curacy in Merthyr Tydfil where I felt very much at home as it was a valleys community. I was then appointed Associate Priest and then Incumbent of Grangetown which is a multicultural, vibrant, bustling inner city parish in Cardiff. While I was there one of the things I learnt which was most valuable was how important collaboration is with community groups and organisations.

I was then appointed Diocesan Director of Ordinands (DDO).

gradd diwinyddiaeth yn barod fel myfyriwr israddedig fe wnes i Radd Meistr mewn Diwinyddiaeth a oedd yn ei hanfod yn astudiaeth o ddysgeidiaeth Gatholig Rufeinig ar gariad, rhyw a phriodas. Roedd gennyl ddiddordeb arbennig yn nysgeidiaeth Joseph Ratzinger a ddaeth wedyn yn Bab Bened XVI. Un o'r pethau a ddywedodd yn ei lythyr cyntaf oedd bod rhyw yn fynegiant o gariad, a oedd yn eithaf chwyldroadol. Roeddwn i eisiau edrych ar hynny o safbwyt Anglicanaidd.

MAE DUW BOB AMSER YN GALW.
MAE DUW BOB AMSER YN ANFON.
MAE GEN I BOB FFYDD FOD
GENNYM NI BOBL FYDD YN SEFYLL
YN Y BWLCH

Yna cefais fy ordeinio! Gwasanaethais fy nghwradiaeth ym Merthyr Tudful lle teimlais yn gartrefol iawn gan ei bod yn gymuned yn y cymoedd. Yna cefais fy mhenodi'n Offeiriad Cyswllt ac yna'n Beriglor Grangetown sy'n blwyf canol dinas amlddiwylliannol, bywiog a phrysur yng Nghaerdydd. Tra roeddwn i yno, un o'r pethau a ddysgais oedd fwyaf gwerthfawr oedd pa mor bwysig yw cydweithio gyda grwpiau a sefydliadau cymunedol. Yna cefais fy mhenodi'n Gyfarwyddwr Ordinandiad yr Esgobaeth (COE).

**Ydy hynny'n rhywbeth rwyt ti wedi bod eisiau ei wneud erioed?
Mae'n dra gwahanol i fod yn offeiriad plwyf.**

Ie, i raddau, y cefais fy ngwneud yn Gynghorydd Galwedigaethau i Archddiaconiaeth Llandaf yn fuan ar ôl cael fy mhenodi i Grangetown. Byddwn yn teithio gydag ymgeiswyr am gyfnod penodol o amser ac yna'n eu trosglwyddo i'r COE. Roeddwn i wrth fy modd yn bod yn rhan o deithiau pobl. Wnes i ddim dychmygu y byddwn yn dod yn COE am beth amser ond cymerodd y COE yn Esgobaeth Llandaf gyfnod sabothol ac yna aeth yn sâl. Yn y diwedd fe wnes i gamu i fyny fel COE am rai misoedd ac yna cymerodd y COE rôl arall a chefais fy annog i wneud cais am y swydd. Bûm yn gwasanaethu fel COE am bron i dair blynedd cyn i Esgobaeth Bangor gysylltu â mi i ofyn imi ystyried dod yn Gyfarwyddwr Gweinidogaeth yma. Roedd yn benderfyniad enfawr i'w wneud oherwydd mae fy nheulu i gyd a fy mhartner bellach bedair awr i'r de.

Is that something you've always wanted to do? It's quite different from being a parish priest.

It is yeah to some extent in that, soon after being appointed to Grangetown, I was made a Vocations Advisor for the Archdeaconry of Llandaff. I would journey with candidates for a certain period of time and then hand them on to the DDO. I loved being a part of people's journeys. I didn't imagine I would become a DDO for some time but the DDO in the Diocese of Llandaff took a sabbatical and then became unwell. I ended up stepping up as DDO for a couple of months and then the DDO took on another role and I was encouraged to apply for the position. I served as DDO for nearly three years before I was approached by the Diocese of Bangor to ask me to consider becoming Director of Ministry here. It was a huge decision to make because all of my family and my partner are now four hours south.

So is the future of the Church in Wales in your hands then? That's a huge responsibility – no pressure.

You're absolutely right. It is a huge responsibility that Directors of Ministry have across the Province. My role here is to develop ministry

Yn ystod Ordeinio'r Diaconiaid yn y Gadeirlan eleni
At the Ordination of Deacons in the Cathedral this year

**Felly ydy dyfodol yr Eglwys yng Nghymru yn dy ddwylo di felly?
Mae hynny'n gyfrifoldeb enfawr – dim pwysau.**

Rwyt ti'n holol iawn. Mae'n gyfrifoldeb enfawr sydd gan Gyfarwyddwyr Gweinidogaeth ar draws y Dalaith. Fy'r ôl i yma yw datblygu gweinidogaeth sy'n cynnwys galwedigaethau, curadiad, datblygiad proffesiynol clerigion a gweinidogion lleyg a hefyd y broses Adolygu Datblygiad y Weinidogaeth. Mae Duw bob amser yn galw. Mae Duw bob amser yn anfon. Mae gen i bob ffydd fod gennym ni bobl fydd yn sefyll yn y bwlch ac eisiau gwasanaethu yn y weinidogaeth – beth bynnag fydd hynny. Rwy'n meddwl mai fy'r ôl yw hwyluso a galluogi a cheisio meithrin diwylliant sy'n ganiataol ac sy'n rhoi cyfle i bobl archwilio eu galwad. Ond mae'n rhaid i bawb chwarae eu rhan yn hynny hefyd. Mae Ardaloedd Gweinidogaeth yn

---

**MAE GWELD POBL YN
DOD YN BOBL Y CREOIDD
DUW NHW I FOD YN
RHYWBETH SYDD WIR YN
FY NGHYFFROI**

---

chwarae rhan allweddol wrth gydnabod rhoddion a bod yn rhoddwyr caniatâd. Yr hyn sydd ei angen arnom yw offeiriad nad ydynt yn teimlo, wrth alluogi eraill, eu bod yn lleihau eu gweinidogaeth eu hunain. Mae cymaint y gallwn ei rannu, ac os gwnawn hynny'n dda yna mae gan Ardaloedd Gweinidogaeth well siawns o weithredu'n dda. Mae gweld pobl yn dod yn bobl y creodd Duw nhw i fod yn rhywbeth sydd wir yn fy nghyffroi.

**Beth fyddet ti'n ei ddweud wrth unrhyw un sy'n archwilio galwad
Duw ar eu bywyd?**

Byddwn i'n dweud, "Ffantastig, mae angen i chi ganfod eich galwad. Peidiwch â gadael iddo fynd heb ei ateb." Byddwn yn eu hannog i siarad â'u Harweinydd Ardal Gweinidogaeth leol ac eraill sy'n lleol iddynt yn gyntaf. Mae gan bawb alwad o ryw fath oherwydd mae gan Dduw gynllun ar gyfer bywyd pawb. Byddwn hefyd yn annog pawb i ystyried yr hyn y gallai fod ganddynt i'w gynnig nad ydynt yn ei gynnig eto. [B]

which includes vocations, curacies, the professional development of clergy and lay ministers and also the Ministry Development Review process. God always calls. God always sends. I have every confidence that we have people who will rise up and will want to serve in ministry – whatever that looks like. I think my role is to facilitate and to enable and to try and foster a culture that is permissive and gives people the opportunity to explore their call. But everyone has to play their part in that too. Ministry Areas play a key role in recognising gifts and in being permission givers. What we need is priests who don't feel that, in enabling others, they are diminishing their own ministry. There's so much we can share, and if we do that well then Ministry Areas have a better chance of functioning well. Seeing people become the people that God created them to be is something that really excites me.

SEEING PEOPLE BECOME
THE PEOPLE THAT GOD
CREATED THEM TO BE IS
SOMETHING THAT REALLY
EXCITES ME

What would you say to anyone who is exploring God's call on their life?

I'd say, "Fantastic, you need to discern your call. Don't let it go unanswered." I'd encourage them to talk to their local Ministry Area Leader and others local to them first. Everyone has a calling of some kind because God has a plan for everyone's life. I'd also encourage everyone to consider what it is that they might have to offer that they're not offering yet. [B]

Y GORLAN HON

“Moel Hebog”
Kyffin Williams (1918-2006)

DYWEDODD IESU:
“Y MAE GENNYF
DDEFAID ERAILL
HEFYD, NAD YDYNT
YN PERTHYN ÍR
GORLAN HON. RHAID
IMI DDOD Â'R
RHEINI I Mewn, AC
FE WRANDAWANT AR
FY LLAIS...”

Yn uchel ar lethrau Moel Hebog, uwchben Beddgelert, yn Eryri, lle buon ni'n cerdded yn y dyddiau'n dilyn y Pasg, mae yna gylch mawr o gerrig: nid, fel ag y tybiech ar yr olwg gyntaf, yn fan addoli derwyddol hynafol ond, yn hytrach, lloc neu gorlan defaid ac, wrth ei ochr, olion hen gwt bugail o'r Oes Haearn. Mae dystiolaeth bugeilio wedi'i gwreiddio'n ddwfn yn nhirwedd Cymru. Ac os ydy olion gweladwy bugeilio wedi'u naddu ar y llethrâu, felly hefyd mae syniad – cysyniad – y berthynas ddelfrydol rhwng bugail a'i ddefaid, yn un mor ddwfn ei wreiddiau yn ein hiaith a'n cynhysgaeth. Ac nid yn unig ymmsg gwerin cefn gwlad, nac yng Nghymru yn unig – mae iaith bugeilio yn un gyffredinol yn fydd-eang.

Yr iaith, a'r defnydd trosiadol o'r iaith. Ddylai hynny ddim bod yn syndod inni, yn iaith mor hynafol, mor ddwfn ei gwreiddiau, fel bod yr hil ddynol, ers

THIS FOLD

**Pregethwyd y bregeth
hon gan Canon Alan Gyle,
ein Canon Quintus a
Ficer Eglwys Sant Paul yn
Knightsbridge, ar Drydydd
Sul y Pasg, 1 Mai 2022.**

Y llithoedd oedd Ezekiel 34:11-16 ac Ioan 10:11-18, a'r thema yn ei cyfres bregethu oedd "Iachawdwriaeth".

**Canon Alan Gyle, our
Canon Quintus and the
Vicar of Saint Paul's
Church in Knightsbridge,
preached this sermon
on the Third Sunday of
Easter, 1 May 2022.**

The lessons were Ezekiel 34:11-16 & John 10:11-18, and the theme in our sermon series was "Salvation".

JESUS SAID: "AND I HAVE OTHER SHEEP THAT ARE NOT OF THIS FOLD; I MUST BRING THEM ALSO, AND THEY WILL HEED MY VOICE..."

High on the slopes of Moel Hebog above Beddgelert, in Snowdonia where we were walking in the days after Easter, there is a large circle of stones: not as you might think at first glance a prehistoric place of druidic worship, but a sheepfold, and beside it the remains of an iron age shepherd's hut. The evidence of shepherding is embedded deeply in the landscape of Wales. And if the physical traces of shepherding are graven on the hillsides, so too the idea – the concept – and the ideal of the relationship between shepherd and sheep, is just as deeply and anciently embedded in our language and our consciousness. And not just among rural folk, and not just in Wales – the language of shepherding is universal.

The language, and the figurative use of the language. It shouldn't surprise us, so ancient and so embedded is this language, that since the dawn of time, human beings seeking to say something about their sense of who this mysterious God is whom we recognise in creation and in our lives

bore oes, wrth geisio mynegi eu hymdeimlad ynglŷn â phwy ydy'r Duw dirgel hwn a adnabyddwn trwy'r greadigaeth ac yn ein bywydau (er mor ysbeidiol a phob amser yn ddirgelwch), fod yr ymdrechion i siarad am Dduw, ac hyd yn oed ynglŷn ag ewyllys Duw... mor aml wedi'u mynegi yn nhermau'r bugail, y defaid, a'r berthynas ddibynnol sydd rhngddyn nhw. "Yr Arglwydd yw fy mugail," canai'r côr: geiriau cyfarwydd, hoff, y salmydd... ac yr Efengyl, yr lesu ei hun, sef "y Bugail Da" ... hyd yn oed yn "ddrws y defaid."

YMWRTHOD Â'R IAITH FEL YN OR-SYML

Pan o'n i'n oedolyn ifanc, wrth imi ddechrau meddwl yn fwy o ddifrif ac yn ddyfnach am iaith ffydd, fe wnes i ragdybiaeth: sef, gan fod y ddelwedd hon o'r bugail a'r defaid mor syml, un a ddaeth yn gyfarwydd iawn inni yn yr Ysgol Sul – mae'n siwr i chi, fel finnau, gofio'r holl oriaiu dyrys hynny a dreuliwyd gyda glanhawyr cetyn a pheli gwlan cotwm, yn creu murluniau o'r bugail a'i ddefaid – [gan fod hon yn ddelwedd gyfarwydd adeg plentyndod], mae'n rhaid ei bod yn perthyn i blentyndod, ac i blentyndod yn unig: delwedd naïf a gor-syml, fe dybiais, un y byddai'n rhaid inni, o reidrwydd – wrth ddysgu am ddiwinyddiaeth ac athrawiaeth yr eglwys, iaith yr achubiaeth – ei aael o'n holau wrth ddringo at uchelfannau'r ffydd yn oedolyn.

DATBLYGIAD ATHRAWIAETHAU IACHAWDWRIAETH, AC IAITH GYMHLETH SOTERIOLEG

Ac ategwyd y ragdybiaeth honno wrth ddarganfod, y tu hwnt i'r ddelwedd syml, hynafol hon, fod delweddau theorïau ac athrawiaethau eraill, mwy soffistigedig, cymhleth a heriol yn cael eu defnyddio gan ddiwinyddion Cristnogol i drafod Duw a iachawdwriaeth. Mae iaith achubiaeth yn datblygu'n sydyn iawn yn rhyfeddol o gymhleth, aeddfed a soffistigedig. Gellir gosod y rhan fwyaf o'r cyfrifoldeb am y soffistigedigrwydd hyn wrth ddrws Paul, diwinydd mawr yr Eglwys Fore: gwellir ei ddirmyg tuag at iaith bugeiliaid a defaid yn y ffaith mai dim ond unwaith y defnyddiodd y ddelwedd, a hynny yn ei lythyr at y Rhufeiniaid – a bryd hynny, dim ond er mwyn ymarfer barn y salmydd mai ein tynged oll, fel defaid mewn marchnad, ydy'r lladd-dy. Doedd dim lle ym meddwl Paul i ddefaid a bugeiliaid. Yn ei sêl dros ddweud rhywbeth ynglŷn â sut beth ydy ein perthynas sylfaenol gyda dirgelwch Duw, mae Paul yn gadael y gwledig a'r bugeiliol, ac yn troi at ddefnydd iaith drefol: mae'n llawer gwell gando sgwrsio am iachawdwriaeth yn nhermau... wel, er enghraifft, yr hyn sy'n digwydd mewn llys barn: "pan fo rhywun yn cael ei ddyfarnu'n euog gan fasrnwr," ... neu, gan sylweddoli nad ydy delweddau cyfreithiol ddim at ddant pawb, mewn man arall, mae'n siarad yn nhermau economi'r farchnad, "mae iachawdwriaeth yn gyffelyb i bris a delir i brynu rhywbeth yn ôl" – prynedigaeth ydy'r gair a ddefnyddia Paul; neu, mewn man arall, yn ei ddiwylliant cyn-woke, mae'n siarad yn agored iawn am y gwahaniaeth

(though always fleetingly, always as mystery), that attempts to speak about God, and even about the mind or the will of God... it should often have been expressed in terms of the shepherd, the sheep and the dependent relationship between them. "The Lord is my shepherd," sang the choir: the familiar and much-loved words of the psalmist... and in the Gospel just now Jesus himself who is "the Good Shepherd"...even "the door of the sheepfold."

REJECTION OF THE LANGUAGE AS OVER-SIMPLISTIC

When, as a young adult, I began to think more seriously and deeply about the language of faith, I made an assumption: that since this image of the shepherd and the sheep is so simple, one with which most of us become familiar at Sunday School – you, like me, remember, all those thrilling hours spent with pipe-cleaners, cotton wool balls making murals of the shepherd and the sheep – [since this was an image familiar from childhood] it must therefore belong to childhood, and only childhood: a naïve and over-simple image, I assumed, one which – in learning about the theology and the doctrine of the church, the language of salvation – we necessarily need to leave behind ourselves in the foothills of adult faith.

THE DEVELOPMENT OF DOCTRINES OF SALVATION, AND THE COMPLEX LANGUAGE OF SOTERIOLOGY

And that assumption was reinforced by the discovery that beyond this simple and ancient image, there were other, more sophisticated, complex and challenging images, theories and doctrines with which Christian theologians spoke about God and salvation. The language of salvation becomes, very quickly, wonderfully complex, grown-up and sophisticated. Most of the responsibility for this sophistication can be laid at the door of St Paul, that great theologian of the Early Church: whose disdain for the language of shepherds and sheep is betokened by his only using the image once, in the letter to the Romans – and there only to rehearse the psalmist's view that, like sheep in a market, we're all destined for the abattoir. St Paul had no time at all for sheep and shepherds in his thinking. In his zeal to say something about what our fundamental relationship with the mystery of God is like, St Paul leaves the rural and the pastoral, and uses an urban language: he much prefers to talk about salvation in terms of... well, for example, what goes on in a court of law: "when a person is declared not guilty by a judge,"... or realising that legal imagery doesn't float everyone's boat, elsewhere he speaks in terms of the market economy, "salvation is like when a price is paid to buy something back" – redemption, he calls it...; or elsewhere, in his pre-woke culture, he talks quite freely about the difference between being a slave and being free – and says that "God in Christ frees us

rhwng bod yn gaethwas a bod yn rhydd – gan ddatgan fod “Duw, yng Nghrist, yn ein rhyddhau o gaethwasiaeth!”; neu, eto fyth, gan gofio fod gan y rhan fwyaf ohonon ni brofiad uniongyrchol o berthynas yn mynd o chwith, mae'n trafod mewn man arall yn nhermau cymod, lle bo un person yn achub y blaen i faddau i un arall – dyna, meddai, mae Duw'n ei wneud yn Iesu: “mae'n maddau a thrwy hynny'n cymodi.” Mae delweddau o iachawdwriaeth, delweddau sy'n mynegi'r hyn rydyn ni'n meddwl ydy Duw a'r hyn mae Duw'n ei wneud yn gyforiog yn ysgrifeniadau Paul... ond does dim sôn am fugeiliaid a bugeilio. Mae hi fel tase fo, fel fi, yn tybio fod hynny'n rhy syml, yn rhy naif, yn rhy blentynaidd – yn annigonol i'n dealltwriaeth ni – yn well o'u gadael ar ôl ar fryniau Galilea, neu yn ein plentyndod!

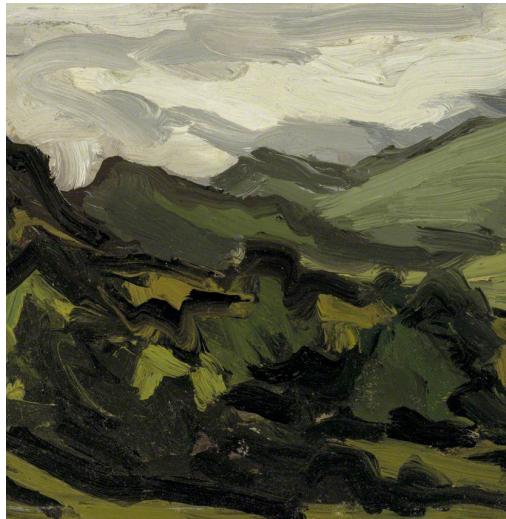
Wrth i'r eglwys fore dyfu, delweddau a syniadau Paul a gafodd eu hyrwyddo a'u datblygu – metafforau a gafodd eu ymhelaethu i ffurfiol athrawiaethau a theorïau cymhleth, wrth i'w ddelweddau cyfreithiol, masnachol, cymdeithasol a rhynghersonol, bob yn un ac un dros gyfnod, droi'n athrawiaethau ar gyfianwhad (p'un ai trwy ffydd, neu weithredoedd), prynedigaeth, gwaredigaeth, ail-greadigaeth, neu gymod... athrawiaethau a ddaeth, dros ganriffoedd ym mywyd yr eglwys, yn fwyfwy soffistigedig, gyda newidiadau mewn ystyr a mynegiant, ac yn destun dadlau (mewn gwirionedd, gan golli eu ffresni, ond hefyd yn datblygu rhyw rym na fwriadwyd gan Paul: grym a ddefnyddiwyd – yn aml er daioni i esbonio ac i ganiatáu inni archwilio gwirionedd Duw a chariad diamgyffred Duw tuag aton ni – ond sydd hefyd, ar adegau, wedi arwain at wrthdaro ffyrnid a threisgar rhwng pobloedd Cristnogol: fel a welwyd, er enghraifft, yn yr ymryson chwerw (marwol, yn wir) yng nghyfnod y Diwygiad Protestannaidd. Gan bod metafforau Paul, a'r athrawiaethau a dyfodd ohonynt nhw wedi'u gwreiddio (i raddau helaeth) yn y trafodaethol)– os wnewch chi neu na wnewch chi dalu hwn, yna fe fydd hyn neu'r llall yn digwydd), mae ein barn ar waith Duw yn yr iachawdwriaeth yn gaeth ym magl syniadau ynghylch dewis, penderfyniad a chost – a'r cosbau o wneud y dewisiadau neu'r penderfyniadau anghywir. Yr iaith a'r ieithwedd hyn sydd, yn aml, wedi llunio a llywio ein anghytundebau.

Trwy gydol yr amser, cafodd delwedd – metaffor – y defaid a'r bugail, ei esgeuluso a'i anwybyddu, gan gyfyngu'r sôn amdano i ddarllenidau o'r gair mewn cadeirlan ac eglwys, ac mewn emynau sentimental: yn ddelwedd rhy simpil ac yn rhy blentynnaidd if od o ddefnydd i oedolion. Wrth gwrs, pan ddaw hi'n fater o berthynas rhwng y defaid a'r bugail, does 'na fawr sôn am dalu pris, na thrafodion, na barn: yr oll a geir yma ydy ymrwymiad a chariad y bugail tuag at y defaid, awydd y bugail i'w cadw'n ddiogel a'r llawenydd digymar wrth ddod o hyd i'r colledig, ynghyd â pherthynas, cydgariad a dibyniaeth.

Dwi'n meddwl fy mod i wedi dod i sylweddoli fod y ragdybiaeth fod iaith bugeilio yn rhy syml i fod o ddefnydd, yn rrhy blentynnaidd i wrthsefyll unrhyw graffu, yn sylfaenol yn aynghywir. A bod ein greddf i adael iaith y defaid a'r bugail yn ein plentyndod yn gamgymeriad mawr o ran y cyfeiriad ryd yn wedi'i gymryd. Beth petaen ni, er

from slavery!”; or yet again, remembering that most of us have first hand experience of when relationships go wrong, he talks elsewhere in terms of reconciliation, where one person takes the initiative to forgive another, so that he says is what God does in Jesus: “he forgives and thereby reconciles.” Images of salvation, images that express who we think God is and what God does abound in St Paul’s writings... but with no mention of shepherds and shepherding. It is as if, like me, he supposes that that’s too simple, too naïve, to childlike to serve our understanding – those best left behind on the Galilean hillsides, or in childhood!

As the early church grew, it was St Paul’s images and ideas that were seized upon, developed – metaphors elaborated into doctrines and complex theories, as his legal, commercial, social and interpersonal images became, variously, doctrines justification (whether by faith, or works), redemption, liberation, re-creation, or reconciliation... doctrines that over the centuries in the life of the church became more and more sophisticated, nuanced, and argued over, (in honesty losing their freshness, but also developing a power of a sort St Paul’s never intended: a power has been used – often for good to elucidate and to allow us to explore the truth of God and God’s mysterious love for us – but which also at times has been violently unleashed among and between Christian people: as, for example, in the bitter (indeed deadly) disputes of the Reformation. Since St Paul’s metaphors and the doctrines that grow from them are rooted (for the most part) in the transactional)– if you do or don’t pay this, then this or that follows) our view of God’s work in salvation is deeply mired in ideas of choice, judgement and cost – and the penalties of making the wrong choices, or judgements. It is this language that has often shaped our conflicts.

Canon Alan Gyle
Canon Quintus

enghraifft, yn rhoi ystyriaeth eto i'r ddelwedd hynafol hon, a myfyrio arni o'r newydd yn ein calonnau.

DAETH DUW I FOD YN SYNIAD

Dwi'n meddwl y gallai tri pheth defnyddiol iawn ddilyn... Yn gyntaf, oherwydd ein byd ôl-Oleuedig modern, i awr ohonon ni, mae Duw yn barod iawn wedi dod yn syniad: rydyn ni'n meddwl am Dduw, ac mae theorïau cymhleth yn cyfrannu at hyn. Ond mae ein ffydd yn ein gwahodd i berthynas â Duw. Mae angen inni gwyro hyn, os ydyn ni am fod yn fyw yn ein ffydd. Wrth ymgysylltu'n greadigol yn y berthynas rhwng y defaid a'r bugail, yn fuan iawn medrwn ffurffio ymdeimlad grymus iawn o sut mae'r berthynas rhwng y defaid a'r bugail yn teimlo: mae'r defaid yn gwybod fod y bugail yno; mae gan y defaid ofalon eraill megis pori, bridio a chrwydro yma ac acw ar hyd y bryniau – ond trwy gydol yr amser, mae'r bugail yno – ac yn y sicrwydd yna, mae dyfnder o gysur i'w gael... fe wyddon ni sut beth ydy bod yn ddiogel, i deimlo ein bod yn cael ein caru ac yn werthfawr: ac onid hynny sydd wrth wraidd yr hyn a synhwyrwn, yn wir, yr hyn a wyddon ni, fel pobl Dduw: pori (fel ydyn ni), bridio, crwydro yma ac acw ar hyd bryniau ein dychymyg – yn synhwyro, er gwaethaf popeth sy'n tynnu'n sylw, ein bod yn cael ein caru, a bod yr hwn sy'n ein caru yn ewyllyso ein lles, a'n bod yn ddiogel, yn dragwyddol. O fyfrio ar y berthynas rhwng bugail a'i ddefaid, fe ddown i ddealltwriaeth dyfnach o'n perthynas â Djuw: nid Duw fel syniad, ond Duw fel yr un sy'n ein caru, yr hwn sy'n byw gyda ni, a ninnau gydag yntau.

MAE DUW'N EIN CARU AT RYDDID

Mae 'na ail reswm hefyd pam y dylen ni ymgysylltu â'r ddelwedd hon o'r newydd. A dyma fo: fel pol gyfoes, fe wyddon ni mai agwedd ddiffiniol o'n profiad fel dynol ryw ydy ein rhyddid – a'r gwerth rydyn ni'n ei roi arno. Rhodd gan Dduw ydy cariad at ryddid – dyna'r ffordd y'n crewyd. Sut mae cymhathu gwerthfawrogiad dwfn o ryddid gyda bywyd o ffydd? Wel, fel y berthynas hon rhwng bugail a'i ddefaid, lle gwelir dibyniaeth lwyd ond hynny o fewn byd o ryddid. Y berthynas ddeinamig, ddibynnol hon, wedi'i wreiddio mewn cariad a rhyddid, ydy'r model o'r hyn a ddeallwn ydy ein perthynas â Duw. Yn ein byd cyfoes, yn ein heglwys gyfoes, esgeuluso wnawn ni y berthynas ddelicet, ddeinamig hon... gor-ddyrchafu'n hunain (fel ein bod yn meddwl mai *ni* ydy Duw), neu disgyn i ddibyniaeth ddiymadferth. Mae ganddon ni gymaint i'w ail-ddysgu am gwir ryddid ac urddas ddynol trwy fyfrio ar y berthynas ddeinamig rhwng defaid a bugail.

IACHAWDWRIAETH GYFFREDINOL?

Ac mae un mater arall, sy'n allweddol i'r 21ain ganrif, sy'n gymorth inni ymgysylltu â'r ddelwedd hon, a dyma'r trydydd peth. I fynd ar Foel Hebog, mae'r cwt cerrig, y gorlan hynafol, oddeutu saith metr mewn diamedr. Digon o le i grynni nifer o ddefaid! Yn ôl loan, meddai lesu: "ond y mae gennyd ddefaid eraill hefyd, nad ydynt yn perthyn i'r

All the while, the image – the metaphor – of the sheep and shepherd was neglected, their mention reserved to gospel readings in cathedrals and churches, and sentimental hymns: this image too simple and childish to be of grown-up use. Of course when it comes to the relationship between the sheep and the shepherd, there isn't much about paying the price, or transaction, or judgment: there's just commitment to and love of the sheep by the shepherd, the shepherd's desire for their safety and delight when the lost are found, and relationship, a mutual love and dependency.

I think I have come to realise that the assumption that the language of shepherding is too simple to be of use, to childish to stand up to scrutiny, is simply wrong. And that our instinct to leave the language of sheep and shepherds in childhood has been a great error in the direction we have taken. What if, I wonder, we return to the contemplation of this ancient image, and ponder it afresh in our hearts.

GOD HAS BECOME AN IDEA

I think three really useful things might follow... First, because in our post-Enlightenment modern world, for many of us God readily becomes an idea: we think about God, and complex theories contribute to this. But our faith invites us into a relationship with God. We need to correct this, if we are to be alive in our faith.

Imaginatively engaging the relationship between the sheep and the shepherd, we can quickly form very powerful sense of what the relationship between the sheep and the shepherd feels like: the sheep know the shepherd is there; the sheep have other concerns, grazing, breeding, wandering up and down hills – but all the while the shepherd is there – and in that knowledge is profound existential comfort... We know what it means to feel safe, and to feel loved and valued: and is not that at the heart of what we sense, indeed know as God's people: grazing (as we do), breeding, wandering up and down hills of our own making – sensing that despite our distractedness we are loved, and that the one who loves us wills for our well-being, and that we are safe, eternally. If we ponder the relationship between shepherd and sheep, we reinforce our understanding of our relationship with God: not God as an idea, but God as the one who loves us, in whom we abide.

GOD LOVES US INTO FREEDOM

There's a second reason too, that we should engage this image anew. And it is this: as modern people we know that a defining aspect of our human experience is our freedom – and the value we place on it. Such a love of freedom is God-given, it is the way we are created. How does a deep valuing of freedom sit with a life of faith? Well, just as in this relationship between shepherd and sheep, where there is ultimate dependency but within a world of freedom. This dynamic, dependent relationship rooted in love and freedom, is the model of how we know our relationship with God to be. In our modern world, in our modern church, we neglect this delicate and dynamic

gorlan hon." Yn yr Ysgrythyrau, roedd hyn bron yn sicr yn gyfeiriad at y Cenhedloedd, a oedd yn gorwedd y tu hwnt i fyd Idnewig yr Efengyl – ond wrth gwrs, mae ganddon ni, yn yr 21ain ganrif, rhyw synnwyr llawer ehangach o bwy all y defaid eraill fod. Fe fyddai ein hynafiaid mwyaf mentrus yn y fan hyn wedi teithio at y dref farchnad agosaf, rhai ar hyd a lled gogledd Cymru – eraill – coeliwch neu beidio – hyd yn oed wedi croesi'r ffin i Loegr! Hyd yn oed yn y fan honno, lluniwyd syniadau am iachawdwriaeth o feddwl am bobl a oedd yn weddol debyg i ni! Ond rydyn ni'n teithio'n fydd-eang: rydyn ni'n ymwybodol, nid yn unig o wahaniaethau cenedlaethol, ond o fyd amrywiol ryfeddol o wahanol bobloedd a chredoau ac ideolegau – byd eang o bobl o ewyllys da... Ac mae'n fwy na hynny, hyd yn oed, gan fod gwyddoniaeth, yn yr 21ain ganrif, yn ein galluogi i deithio'r tu hwnt i'r byd hwn, i'n system solar – ac mae'n caniatáu inni gipolwg ar fawredd a gogoniant creadigaeth gyfan Duw... bydoedd pell tu draw... lle, efallai, medd rhai, mae creaduriaid ymdeimladol yn bodoli sydd, o bosib, yn gwbl wahanol i ni. Yn wyneb yr ymdeimlad hwn, mae ein hathrawiaethau soffistigedig, traddodiadol am iachawdwriaeth (pwy sydd i mewn a phwy sydd tu allan, a sut) yn mud yn fud: os ydy Duw, yng Nghrist, yn achub ei greadigaeth gyfan, sut mae ein diwinyddiaeth draddodiadol yn medru dechrau mynd i'r afael â hyn? Os, ar y llaw arall, yr awn ni'n ôl at ddelwedd Feiblaidd, symlaich, fe ddown wyneb yn wyneb â chalon y cwestiwn a'r her i ni: pa faint o gorlan fedrwn ni feiddio'i dychymgu sydd gan y Bugail Da: pwy mae Duw'n dymuno dwyn i mewn... feiddiwn ni risgio rhoi'r gorau i hen theorïau blinedig ynglŷn â phwy sydd allan a phwy sydd i mewn, a chodi ein golygon at fawredd creadigaeth Duw a chariad Duw, yn meiddio credu ac ymddiried mewn Duw sydd, fel y Bugail Da, yn ewyllysio y caiff pob un o'i ddefaid eu dwyn i ddiogelwch?

Mewn epigram, dywedodd William Markham:

*He drew a circle that shut me out –
Heretic, rebel, a thing to flout.
But love and I had the wit to win:
We drew a circle and took him in!*

Feiddiwn ni ddychymgu'r Bugail Da – ein Duw ni, fel yr un, wrth greu popeth, sy'n ewyllysio eu hachubiaeth, ac onid ydy ein delwedd o Dduw a chariad Duw yn llawer rhy fach?

Dydy syml ddim yn golygu di-rym. Dydy naïf ddim yn golygu ddim yn ddefnydiol. Gall syniadau barddonol fod yr un mor chwyldroadol ag athrawiaethau soffistigedig. Mae'n ddigon posib i ddelwedd y Bugail Da a'r defaid fod yn beth defnyddiol inni ffyfrio arni dros gyfnod y Pasg hwn. [P]

relationship... over-aggrandising ourselves (so that we begin to think that **we** are God), or falling into hopeless dependency. We have much to re-learn about true freedom and human dignity by reflecting on the dynamic of the relationship between sheep and shepherd.

UNIVERSAL SALVATION?

And there is one more vital 21st century issue that this image helps us to engage, and this is the third thing. Up on Moel Hebog, the stone circle, the ancient sheepfold, is the best part of seven metres in diameter. That's space for a lot of sheep! St John has Jesus say, "But I have other sheep who are not of this fold." In the Scriptures, this was almost certainly a reference to the Gentiles, who lay beyond the Jewish world of the Gospel – but of course we, in the 21st century, have a greatly expanded sense of who those other sheep may be. Our most ambitious ancestors here might have travelled to the nearest market town, some across North Wales – others – heavens – even across the border into England. Even there, ideas of salvation were formed in thinking about people who were broadly like us! But we travel globally: we are aware not only of national differences, but of an amazing kaleidoscopic world of different peoples and faiths and ideologies – a vast world of people of good will... And it is bigger even than that: for in the 21st century science enables us to travel beyond this world, into our solar system – and it permits us glimpses of the majesty of God's whole creation... worlds that lie beyond... inhabited, perhaps some say, by sentient creatures perhaps hugely different from ourselves. In the face of this sense, our traditional sophisticated doctrines of salvation (who is in and who is out, and how) fall silent: if, in Christ, God saves the whole of his creation, how does our traditional theology even begin to address this? If, though, we return to a simpler, Biblical image, we are confronted with the heart of the question and the challenge to us: just how big a sheepfold do we dare to imagine the Good Shepherd has: who does God desire to draw in... dare we risk abandoning weary theories about who is out and who is in, and raising our eyes to the immensity of God's creation and God's love, dare to believing and trusting in a God who, as the Good Shepherd, wills that all his sheep be drawn into safety?

In an epigram, William Markham said:

*He drew a circle that shut me out –
Heretic, rebel, a thing to flout.
But love and I had the wit to win:
We drew a circle and took him in!*

Dare we imagine the Good Shepherd – our God, as the one who creating all things, wills for their salvation, and is not our image of God and God's love far too small?

Simple, doesn't mean without power. Naïve, doesn't mean not useful. Poetic ideas can be as revolutionary as sophisticated doctrines. The image of the Good Shepherd and the sheep might just be a useful thing for us to contemplate this Eastertide. [P]

FEL YR ENFYS

wi mor falch o weld baner yr enfys yn cwhwfan uwchben ein Cadeirlan. Mae pob enfys yn arwydd llawen. Yn cyfeirio oddi wrth gymylau a stormydd at amseroedd gwell – fel dywed y gân enwog, “Rhywle draw dros yr enfys”, i le lle gwreddir breuddwydion. Ond nid yn unig i fyfeillion Dorothy mae'r enfys yn bwysig. Mae hi'n destun balchder i mi ein bod ni wedi'i wreiddio yn nhraffodiad Beiblaidd, yr enfys oedd arwydd addewid gobaith Duw. Yn hanes Noa, mae'r enfys yn ddatganiad o ymrwymiad Cyfamod. Mae'n arwydd gan Dduw ynglŷn â pherthynas. Mae'n sôn am yr hyn ydy Duw yn y modd y mae angen inni glywed. Datganiad ydy'r enfys ar ran Duw na fydd byth yn Dduw distryw a chondemniad ond, yn hytrach, addewid dyhead Duw i bawb ffynnu ac i ganfod eu pwrrpas da.

Dyma'r hyn a glywson ni o lyfr y proffwyd Eseia, sy'n disgrifio "fel y mae'r nefoedd yn uwch na'r ddaear, y mae fy ffyrdd i yn uwch na'ch ffyrdd chwi, a'm meddyliau i na'ch meddyliau chwi" – dydy Duw ddim fel ni. Mae ganddon ni gymaint i'w ddysgu. Ac mae'r dysgu hwnnw wedi'i osod allan yng ngeiriau lesu fel y clywson ni yn y darlleniad o'r Gair ynglŷn â pha mor hael mae Duw'n hau hadau'r gair trwy'r greadigaeth. Yn y stori am yr hadau'n ceisio tyfu mewn gwahanol lefydd, mae lesu'n cynnig darlun o'n hymatebion gwahanol ni i air Duw.

Weithiau mae gair Duw yn disgyn ar lwybr lle mae'n agored ac yn methu

LIKE THE RAINBOW

**Pregethwyd y bregeth
hon gan Esgob
Cynorthwyl Bangor, y
Gwir Bachg Mary Stallard,
yn nathliad Caplaniaeth
LHDTc+ yr esgobaeth yn
y Gadeirlan yn ystod mis
Pride.**

**This sermon was preached
by the Assistant Bishop of
Bangor, the Rt Revd Mary
Stallard, at the diocesan
LGBTQ+ Chaplaincy's
celebration at the
Cathedral during Pride
month.**

I am so glad we have the rainbow flag flying above our Cathedral. Rainbows are joyful signs. Pointing away from clouds and storms to brighter times – as the famous song “Somewhere over the rainbow” says, to a place where dreams come true. But rainbows are not only important for friends of Dorothy. It’s a matter of pride to me that we’re flying a flag rooted in Biblical tradition, the rainbow being the sign of God’s promise of hope. In the story of Noah the rainbow is a declaration of Covenant commitment. It’s a sign from God about relationship. It speaks about who God is in terms we need to hear. The rainbow’s a declaration on God’s part never to be a God of destruction and condemnation, but rather a promise of God’s longing for all to flourish and to find their good purpose.

This is what we heard from the book of the prophet Isaiah, who describes how “as the heavens are higher than the Earth, so are God’s ways higher than our ways and God’s thoughts than our thoughts” God is not like us. We have so much to learn. And that learning is set out in the words of Jesus as we heard in the Gospel reading about how God generously scatters the word amongst creation. In the story of the seeds trying to grow in different places Jesus offers a picture of our different reactions to God’s word.

Sometimes God’s word falls as upon a path where it is exposed and cannot survive. Sometimes it falls in places where it’s stony, or is choked by other

goroesi. Weithiau mae'n disgyn mewn llefydd sy'n garegog, neu'n cael ei dagu gan bethau eraill ond, weithiau, mae gair Duw'n disgyn mewn tir da, lle gall wreiddio a dwyn ffrwyth. Lle mae'n disgyn i ni? Dut ydyn ni'n clywed ac yn ymateb i air Duw?

Efallai fod yr enfys yn cynnig ein cyfeirio ni tuag at yr hyn mae'n ei olygu i ddysgu derbyn gair, trawsnewidiol, croesawgar Duw.

Mae coch yn bresenoldeb llachar - yn atgoffa rhywun o'i rôl yn y goleuadau traffig yn datgan "stop". Mae'r eglwys yn aml wedi bod yn gadarn iawn, yn rhy gadaern yn dweud "na". Does dim croeso yma. Chewch chi ddim gwneud hyn. Ddylech chi ddim bod felly. Mae Coch yn aml wedi dynodi lliw cywilydd ac yma eto, mae'r ffydd Gristnogol, ar adegau, wedi bod yn fan lle bu llawer o siarad am gywilydd. Fe fuon ni'n gwneud hyn yn enwedig i ferched, i bobl wedi ysgaru, i bobl hoyw ac eraill a welir fel yn "wahanol". Gall cywilydd ein cysylltu, mae'n rhywbeth rydyn n ii gyd yn ei deimlo weithiau, ac fe all fod yn sbardun defnyddiol, ond ddylai fyth fod yn fan cyrraedd neu'r lle i gyfeirio eraill ato fel man terfyn. Cywilydd ydy'r man y dygodd lesu pobl allan ohono a rhoi urddas iddyn nhw, ac fe ddylen ni wneud yr un peth.

Ond yn y ffydd Gristnogol, ceir hefyd ddefnydd rhyddhaol o goch. Coch ydy lliw Pentecost, y tymor rydyn ni'n ei ddatlhu ar hyn o bryd, tymor yr Ysbryd Glân, sy'n dod â newid bywyd, sy'n ein galluogi i wneud pethau Newydd, i ddod yn bobl fwy cyflawn y gwnaeth Duw inni i fod. Coch hefyd ydy lliw gwaed gwerthfawr y cariad a dywalltwyd. Dyma liw y cydseffyll cadarn y mae Cristnogion yn aml wedi'i ganfod yn hanes y Crist. Wrth fyfyrto ar ei siwrne o drawsnewid, ysgrifennodd Rachel Mann, yr offeiriad, bardd a'r llenor, am yr help a ganfyddodd yng nghariad iachaoi Duw, gan ddweud, "Fedra i ddim esbonio'n iawn sut fod cydgeflogaeth Duw yn drawsnewidiol. Efallai mai dyna'r pwynt: mae'r cariad sy'n sefyll gyda ni, sy'n gwaedu gyda ni, ac na fydd byth yn cefnu arnon ni, y tu hwnt i esboniad."

Mae coch yn dweud wrthon ni am iachad Duw, cariad gwerthfawr, am glwyfau Crist a'n galwad ninnau i garu mewn modd hael, tebyg. Coch ydy lliw cariad.

Oren neu ambr ydy lliw aros neu oedi ger y goleuadau gtraffio. Mae hefyd yn liw sy'n awgrymu newid a thrawsnewid sydd i ddod. Bydd llawer honon ni'n ymwybodol o'r ymdeimlad o ddiamynedd o ddyheu am newid sy'n ymddangos mor araf i'w wireddu, ond oren hefyd ydy lliw'r wawr – yn ein hatgoffa am yr Haul sy'n codi'n ddiffael, yn arwydd o ffydd atgyfodol i ni Gristnogion, ymddiriedaeth mewn Duw sydd bob amser yn dod â bywyd newydd, sy'n dweud wrthon ni fod bob amser gobaith, bob amser addewid dechrau newydd a llechen lân.

Nodweddir melyn weithiau fel lliw ofn, ac mae llawer honon ni'n gwybod (gormod) am ofn. Gall ofn hefyd fod yn ddefnyddiol, yn ein hamddiffyn rhag perygl. Y perth pwysig gydag ofn ydy deal ei berthynas â chariad ac i beidio â gadael i ofn ein gyrru ni fwy na

things, but sometimes God's word falls on good soil where it can take root and grow and yield fruit. Where does it fall for us? How do we hear and respond to the word of God?

Perhaps the rainbow offers pointers towards what it might mean to learn to accept the transforming, welcoming word of God.

Red speaks vividly of a traffic light saying "stop". The church has often been very strong, too strong at saying "no". You are not welcome. You cannot do this. You should not be this. Red has often also been the colour of shame and again the Christian faith has sometimes been a place where we have spoken much of shame. We have done this especially to women, to divorced people, to gay people and others perceived as "different". Shame can connect us, it's something we all feel sometimes, and it can be a useful trigger, but it should never be our destination or the place to which we direct others as an end point. Shame is a place from which Jesus raised people to dignity and we should do the same. But there are more liberating uses of red in the Christian faith. Red is the colour of Pentecost the season we are celebrating now the season of the

Ar derfyn yr orymdaith Pride yng Nghlos y Gadeirlan fis Mehefin
Welcoming the Pride parade into the Cathedral Close in June

dim arall. Os medrwn wynebu'n hofnau a bod yn ddewr, fedrwn ni gyflawni pethau rhyfeddol. Ac mae angen dewrder if od yn bobl Dduw. Mae hi'n cymryd cryn ddewrder i faddau i'n hunain ac i faddau a derbyn eraill nad ydyn nhw fel ni. Dyma aur y cariad atgyfodol yn cael ei weithredu, aur cariad tebyg i gariad Crist ac felly'n liw'r Nadolig a'r Pasg sy'n adlewyrchu rhodd a gobaith cariad.

Gwyrrdd ydy lliw'r greadigaeth a phopeth sy'n tyfu. Mae gwyrrdd yn liw sy'n dweud "ewch", symudwch ymlaen, lliw ie – "Amen" i ffyrrdd Duw. Ac ar yr adeg hyn ym mhob un o'n cydberthynasau, mae angen mwy o wyrdd arnon ni. Mae gan y rhai hynny sy'n ein hannogi fod yn fwy agored, mwy goddefgar, mwy cynhwysol yn ein cydberthynasau, hefyd ddoethineb mawr wrth iddyn nhw ein hannog i fyw mewn perthynas gwell, mwy rhyddhaol gyda'r greadigaeth o'n cwmpas. Mae gofyn inni fod yn fwy gwyrrdd.

Cysylltir glas yn aml gyda thristwch ac mae'r rhai ohonoch sy'n gyfarwydd â phoen torri perthynas a straen yn gallu uniaethu â "theimlo'n las" On glas hefyd ydy lliw y môr a'r awyr, o uchder a dyfnder creadigaeth sy'n ein hatgoffa o natur anesboniadwy gwir

Cyfeillion o'r Gadeirlan a'r esgobaeth yn yr orymdaith Pride
Friends from the Cathedral and the diocese in the Pride parade

Holy Spirit who brings life change who enables us to do new things to become more fully the people God made us to be. Red is also the colour of costly love of blood poured out. It's the colour of the solidarity that Christians have often found in the Christ story. Priest, poet and writer Rachel Mann, reflecting upon her story of transition has written about the help she found in the healing love of God, saying, "I cannot quite explain how God's solidarity is transformative. Perhaps that's the point: the love which stands beside us, which bleeds with us, and will not walk away is beyond explanation."

Red speaks to us of God's healing, costly love, of the wounds of Christ and our calling to love in a similar generous way. Red is a colour of love.

Orange or amber is the colour of waiting at a traffic light. It's also a colour that hints at change and transition to come. Many of us will know the impatience of longing for change that seems to come only slowly, but orange is also the colour of the dawn a reminder of the Sun that always rises. For Christians this points to a resurrection faith, a trust in a God who always brings new life, who tells us that there is always hope, always the promise of a new start and a fresh beginning.

Yellow is sometimes characterised as the colour of fear, and many of us know a lot (too much) about fear. Fear can also be useful if it can protect us from danger. The important thing with fear is to understand its relationship to love, and not to let fear be our biggest driver. If we can face our fears and have courage we can do amazing things. And we need courage to be God's people. It takes great courage to forgive ourselves and to forgive and accept others who are not like us. This is the gold of resurrection love lived out, the gold of Christ-like love and so the colour of Christmas and Easter that speak of the gift and the hope of love.

Green is the colour of creation of all that is growing. Green is a colour that says "go," move forwards, the colour of a yes - an "Amen" to God's ways. And at this time in all our relationships we need more green. Those who encourage us to be more open, more understanding more inclusive in our relationships also have great wisdom when they encourage us to live in a better more liberated relationship with creation all around us. We need to be more green.

Blue is often associated with sadness and those who know the pain of break ups and stress may know what it is to be blue. But blue is also the colour of sea and sky, of height and depth in creation that remind us of the unfathomable nature of true love, of the depths of real relationships. When we fall in love, when we really love another person there is always more for us to explore, constantly greater depth in the other for us to discover. This is always true of the God whose openness and desire always encourages us to go deeper to learn more to trust more fully. To strive for new horizons and to plumb greater depths this is what it means to love with open hearts.

Indigo is perhaps the most puzzling colour in the rainbow, the colour that invites question. Is it more blue or is it more purple? What's its

gariad, o ddyfnderoedd gwir berthynas. Pan fyddwn ni'n syrthio mewn cariad, pan ddown ni i garu person arall go iawn, mae cymaint mwy bob amser i'w ganfod, treiddio'n bellach i'w ddyfnderoedd. Mae hyn bob amser yn wir am y Duw y mae ei rhadlondeb a'i ddyheuad bob amser yn ein hannog i fynd yn ddyfnach i ddysgu mwy i ymddiried mwy. Anelu at orwelion newydd a phlymio'n ddyfnach fyth ydy beth mae'n ei olygu i garu gyda chalonnau agored.

Indigo, o bosib, ydy'r lliw mwyaf astrus yr enfys, y lliw sy'n gwahodd cwestiwn: ydy o'n fwy glas neu'n fwy porffor? Beth ydy'r berthynas rhyngddo â choch, pa liw ydy o mewn gwirionedd? Mae Indigo, efallai, yn debyg i'r rhan QIA+ yn enfys Pride. Un o ddoniau mwyaf y drafodaeth bresennol yngylch rhywedd hunaniaeth a chwestiynu ydy'r modd y mae hyn yn ein helpu ni i fyfyrion ddiwinyddol ar yr hyn ydy Duw a phwy mae Duw'n ein galw ni i fod. Efallai fod y cwestiynwyr hynny sy'n bendithio ein cymunedau yn ein hatgoffa o rannau o ddysgeidiaeth hynafol. Mae Duw yr Ysgrythyrau Hebraeg yn gwrthod cael ei gyfyngu. Yn ein Beiblau, mae enw Duw'n cael ei fyrhau. Lle darllenwn ni "yr Arglwydd", Duw yn llythrennol "Ydwyt yr hyn ydwyt, fe fyddaf yr hyn a fyddaf", ac os ydyn ni am wybod, fe geir rhagenwau Duw yn eithaf buan yn y Beibl, Genesis 1:26 – "ein" a "ni", "Gwnawn ddyn ar ein delw, yn ôl ein llun ni". (Ac i bwy bynnag sy'n dweud wrtha i, "Mary, dydy "ein" ddim yn ragenw, mae'n benderfynodol-feddiannol," dwi'n dweud, "Peidiwch â bod mor ddeuaidd gyda'ch rheolau gramadeg"). Rydyn ni wedi camryweddu Duw'n ddi-baid neu, o leiaf, wedi cyfyngu Duw yn nelweddu cyfyngedig llawer gormod o'n litwrgi. Mae Duw'n gymaint mwy nag "Arglwydd" a "Thad". Ac, efallai, fod Indigo'n ein hatgoffa o bwysigrwydd o amrywiaeth, urddas amrywiaeth a'r gwerth mewn cwestiynu – bod yna gymaint mwy i'w ddarganfod am Dduw.

Fioled – lliw olaf yr enfys ydy'r lliw mwyaf drudfawr, ac felly hefyd yn liw brenhinoedd ac esgobion - lliw awdurdod, ond os ydyn ni am fod yn driw i'n dealltwriaeth feiblaidd o rym ac awdurdod (edrychwch ar ail bennod Llythyr yr Apostol Paul at y Philipiaid os am grynodeb da), dydy'r grym y soniai lesu amdano ddim yn hunangfeiriol. Mae cariad duwiol bob tro'n ceisio galluogi eraill, i godi'r rhai hynny sy'n fregus neu'n brifo neu a gamwahaniaethir ac yn helpu rhannu'r doniau da Duw i fendithio'r greadigaeth gyfan.

Wrth inni ail-lansio'r Gaplaniaeth LHDTc+ esgobaethol heddiw, gweddiwn dros ein dewisiadau da a thwf fel cymuned Gristnogol ac fel unigolion. Am ymrwymiad gan bob un ohonon ni i weithio ar y rhannau hynny o'n bywydau lle rydyn ni'n tynnu'n groes i Dduw neu'n ymrthod â'r rhai hynny sydd ddim fel ni. Ac am ffyniant gorfoeddus i holl greadigaeth amrywiol Duw.

Grist yr Enfys, ti sy'n goleuo'n byd. Fel yr enfys, boed i ninnau adlewyrchu, ymgorffori, cofleidio yr oll sy'n dda yn y greadigaeth a bod yn arwydd gobaith i eraill. Amen.

relationship to red, what colour is it really? Indigo is perhaps like the QIA+ part of the Pride rainbow. One of the greatest gifts of current conversations around identity gender and questioning is the way this helps us to theologically reflect upon who God is and who God calls us to be. Perhaps the questioners who bless our communities remind us of some ancient learning. The God of the Hebrew Scriptures will not easily be pinned down. God's name is shorted in our Bibles.

Where we read Lord, God literally is "I am who I am, I will be what I will be", and if we want to know, God's pronouns they are given quite early on in the Bible, Genesis 1:26 – "us" and "our", "Let us make human kind in our image." (And to anyone who tells me, "Mary, 'our' is not a pronoun, it's a determinative possessive," I say, "Don't be so binary about your grammar rules"). We have relentlessly mis-gendered God or at least limited God in the restricted imagery of far too much of our liturgy. God is so much more than "Lord" and "Father. And maybe Indigo reminds us of the importance of variety, the dignity of difference and the value of questioning - that there is always much more to discover about God.

Violet – the last colour of the rainbow is the most expensive colour, and so it is the colour of queens and of bishops - the colour of authority, but if we are true to our biblical understanding of power and authority (look at the second chapter of Saint Paul's Letter to the Philippians if you want a good summary) the power that Jesus talks about is not self-regarding. Godly love always seek to empower others, to raise up those who are vulnerable or hurting or discriminated against and to help share out the good gifts of God to bless the whole of creation.

As the diocesan LGBTQ+ Chaplaincy is re-launched today we pray for our good choices and growth as a Christian community and as individuals. For a commitment from all of us to work at the parts of our lives where we resist God or those who are not like us. And for a joyful flourishing of all God's diverse creation.

Rainbow Christ, you light up the world. Like the rainbow, may we reflect, embody and embrace all that's good in creation and be a sign of your hope for others. Amen. [P]

Esgob Cynorthwyol Bangor
The Assistant Bishop of Bangor

4. PAN FO PETHAU DRWG YN DIGWYDD

Mae Esgobion a Chorff Llywodraethol yr Eglwys yng Nghymru wedi ein gwahodd, yn ystod 2022, i ymgysylltu'n ddfyfnach â geiriau'r Beibl. Un o'r ffyrdd y gwnawn hyn yng Nghadeirlan Deiniol Sant yw trwy bum erthygl yn **Buchedd Bangor** a fydd yn ein dwyn yn agosach at yr Efengyl yn ôl Sant Luc.

Rydyn ni wrth ein bodd o gael ein tywys gan y Parchg Luigi Gioia. Diwinydd ac ymchwilydd ym Mhrifysgol Caergrawnt yw Luigi Gioia ac mae'n arfer ei weinidogaeth yn Eglwys Sant Paul, Knightsbridge yn Llundain.

Mae'r traethodau byr hyn ar Luc yn fenter ddeallusol sy'n dyfnhau ein dealltwriaeth. Ond maent hefyd yn offrwm ysbyrydol. Gadewch inni gnoi cil ar eiriau Luigi, a myfyrio arnynt yn weddîgar, wrth inni yfed yn ddwfn o air sanctaidd Duw yn y Beibl.

Luigi Gioia
gan | by Rona Lane

B

ydd pwy bynnag fu'n byw yn Rhydychen yn gyfarwydd â sgwâr Gloucester Green Town. Mae hi bob amser yn fwrlwm o bobl sy'n ymweld â'r farchnad neu'n mynd a dod o'r orsaf fysiau sydd yn union tu cefn, ar yr ochr orllewinol. Ychydig oddi ar gornel ogledol y sgwâr, yn Gloucester Street, roedd coeden castanwydden fawreddog a oedd wedi gwrrthsefyll a goroesi pob math o dywydd a gwaith adeiladu am ddegawdau lawer. Yna, un diwrnod yn 2002, ar Hydrain 28th, cafwyd storm – nid un arbennig o difrifol os gofia i. Dwi'n cofio'n iawn treulio'r diwrnod hwnnw'n gweithio yn fy 'stafell, yn St. Giles, rhyw ychydig funudau o gerdded o Gloucester Green. Gallwch ddychmygu fy syndod pan glywais i, amser cinio'r diwrnod hwnnw, for castanwydden 20 tunnell wedi'i ddadwreiddio gan y gwynt ac wedi gwasgu car gyda phedwar o bobl ynddo. Fe lwyddo tri i oroesi ond, yn dorcalonus, lladdwyd merch 22 oed.

Er nad ydy damweiniau fel hyn, er mawr dristwch, yn anarferol, mae hon yn un sydd wedi serio ar fy meddwl – ac nid yn unig oherwydd imi arfer cerdded neu seiclo heibio'r goeden honno bron yn ddyddiol ac, yn amlwg, roedd rhan ohona i'n methu peidio â medwl: "Fase 'di gallu bod yn fi".

4. WHEN BAD THINGS HAPPEN

The Bishops and Governing Body of the Church in Wales have invited us, during 2022, to engage more deeply with the words of the Bible. One of the ways in which we are doing this at Saint Deiniol's Cathedral is by five articles in **Buchedd Bangor** that will draw us closer to the Gospel according to Saint Luke.

We're delighted that our guide is the Revd Luigi Gioia. Luigi Gioia is a theologian and researcher at Cambridge University and exercises his ministry at St Paul's Church, Knightsbridge in London.

These short essays on Luke are an intellectual enterprise, deepening our knowledge. But they are also a devotional, spiritual tool. Let us take time to digest Luigi's words, to reflect on them, and to use them as preparation for prayer, as we drink deeply from God's holy word in the Bible.

W

hoever has lived in Oxford is familiar with Gloucester Green Town square. It is always bustling with people who visit the market or come and go from the bus station which is just behind it, on its West side. Just off the North corner of the square, in

Gloucester Street, there was an impressive chestnut which had withstood all sorts of weather and construction works for several decades. Then one day in 2002, on October the 28th, there was a storm – not a particularly powerful one in my memory. I distinctly remember spending that day working in my room, which was in St Giles, just few minutes' walk from Gloucester Green. You can imagine my shock when, at lunch time that day I was told that the 20-tonne chestnut had been uprooted by the wind and had crushed a car with four people in it. Three of them survived, but tragically a 22-year-old girl was killed.

Even though accidents of this kind are sadly not unusual, this one is forever branded in my memory – and not just because I used to walk or cycle by that tree almost daily and obviously part of me couldn't help thinking: "It could have been me".

Yr hyn sy'n gwneud y ddamwain yn fythgofiadwy i mi ydy pa mor annynol ydy tynged: beth oedd y siawns i'r ferch ifanc druan honno fod yn yr union fan ar yr union eiliad y dymchwelodd y goeden. Pan fo damweiniau fel hyn yn digwydd, fe gawn ein llethu gan deimlad ein bod mor ddiymadferth – fel mae'n siwr i gyfoedion lesu deimlo ynghylch y "deunaw hynny y syrthiodd y tŵr arnynt yn Siloam a'u lladd" (Luc 13:4). Agwedd ddiffiniol o'r seicoleg ddynol ydy ein bod yn andros o anghyfforddus gyda'r syniad o ddigwyddiadau drwg yn digwydd ar hap. Fedrwn ni ddim â gwirthod y demtasiwn i chwilio am

---

MAE EUOGRWYDD YN TROI I Mewn Arno Fe'i Hun, Fel A Wnawn Ninnau Pan Gawn Ni Anaf Ac Am I Neb Ei Gyffwrdd Gan Ei Fod Yn Brifo Gymaint

---

ryw resymeg ynghlwm â'r holl beth. Mynegiant ydy hyn o'n hangen ni i geisio ailsefydlu rheolaeth – ac mae'r awydd yma yn mynd cyn balled â hyd yn oed bob yn barod i gymryd y bai, gan gredu, pan fo pethau drwg yn digwydd, mae'n rhaid mai ni sy'n haeddu cael ein cosbi, eu bod yn fynegiant o farn duwiol. Mae'n well ganddon ni ddewis euogrwydd, na dod i delerau gyda'r gwir annifyr, sef nad oes unrhyw resymeg o gwbl yn rheoli digwyddiadau o'r fath – yn blwmp ac yn blaen, maen nhw, yn afresymol, rhwystredig a disynnwyr, yn digwydd ar hap ac yn fympwyol.

Mae lesu'n gwybod mai'r reddf ddynol hon ydy'r rhwystr ysbyrydol fwyaf i'w ddatguddiad o gariad y Tad. Dydy euogrwydd ddim eisiau maddeuant – dim ond troi i mewn arno fe'i hun, fel a wnawn ninnau pan gawn ni anaf ac am i neb ei gyffwrdd gan ei fod yn brifo gymaint. Ond dim ond wrth inni ollwng gafael ar ein rheolaeth i feddyg neu nyrs y cawn ni ein hiachau, gan drynstio y gallen nhw ofalu amdano, hyd yn oed os bydd yn brifo ar y dechrau.

Os mai dyma sut mai hi felly, os nad ydy'r digwyddiadau trasig yn ein bywydau yn ryw ffurf ar gosb, pa synnwyr wnawn ni oo'r frawddeg a ailadroddir yn efengyl Luc: "Os nad edifarhewch, fe dderfydd amdanoch oll yn yr un modd" (Luc 13:3,5)? Ar yr olwg gyntaf, mae'n ymddangos fel petai lesu'n dweud, os na wnawn ni edifarhau, mai marwolaerth ydy'r gosb. Sut allai, ar un llaw, wadu

What makes this accident unforgettable for me is more the sheer brutality of fate: what are the chances of this poor girl being there just at the split second in which the tree collapsed. When accidents of this kind happen, we are overwhelmed by a sense of powerlessness - just as Jesus' contemporaries must have felt concerning "those eighteen people who were killed when the tower of Siloam fell on them" (Luke 13:4). A defining aspect of human psychology is that we are extremely uncomfortable with the idea of bad events happening by chance. We can't resist the urge to look for some sort of logic in

---

GUILT ONLY WANTS TO CURL IN ON
ITSELF, AS WE DO WHEN WE HAVE
A WOUND AND DO NOT WANT
ANYONE TO TOUCH IT BECAUSE IT
HURTS TOO MUCH

---

them. It is an expression of our need to re-establish control – and this urge is such that we are even prepared to take the blame, believe that when bad things happen it must be because we deserve to be punished, that they are the expression of divine justice. We'd rather opt for guilt than come to terms with the unsettling truth that no logic whatsoever presides over events of this kind – they are simply, absurdly, maddeningly random and arbitrary.

Jesus knows that this human instinct is the greatest spiritual obstacle to his revelation of the Father's love. Guilt does not want forgiveness – it only wants to curl in on itself, as we do when we have a wound and do not want anyone to touch it because it hurts too much. The wound though can be healed only if we relinquish control to a doctor or a nurse, trust that they can take care of it, even if it will hurt at the beginning.

If this is the case then, if the tragic events of our life are not forms of punishment, what sense shall we make of the sentence repeated twice in Luke's gospel: "If you do not repent you will perish as they did" (Luke 13:3,5)? At first sight, it sounds as if Jesus was saying that if we do not repent the punishment is death. How can he deny that tragic events and death have anything to do with our behaviour in one sentence and declare the opposite in the other?

fod gan digwyddiadau trasig a marwolaeth unrhyw beth i wneud â'n hymddygiad, a datgan i'r gwrthwyneb ar y llall?

Mae'r gwrthgyferbyniad ymddangosiadol hwn yn pylu, fodd bynnag, wrth inni dalu sylw manylach i ystyr y gair "marw", apollumi yn yr iaith Roeg. Yn Efengyl Luc, mae'n wir dweud ei fod yn cael ei ddefnyddio ar adegau i olygu "dinistrio neu farw" – ond mewn darnau allweddol o'r un efengyl, yr ystyr ydy "mynd ar goll". Fel hyn y down ar draws y ferf hon pan glywn fod y ddafad a oedd wedi crwydro yn yr anialwch oddi wrth y 99 arall, "ar goll" (Luc 15:6). Yn yr un

---

TRWY BEIDIO AG EDIFARHAU, FE FYDDWCH YN DIWEDDU AR GOLL - YN TRENGI A NYCHU

---

modd, ynglŷn â'r mab a adawodd tŷ ei dad i wario'r ffortiwn roedd wedi'i etifeddu yng nghwmni puteiniaid, fe glywn iddo, wrth ofalu am y moch, "ddod ato'i hun a dweud: 'Dyma fi'n trengi (neu, Dwi ar goll)' – yr un ferf (Luc 15:17), sy'n ymddangos eto pan ddywed y tad amdano: "Yr oedd ar goll, a chafwyd hyd iddo" (Luc 15:32).

Yng ngoleuni hyn, ystyr brawddeg lesu ydy, nid hyn: "Os na wnewch chi edifarhau, fe gewch eich cosbi trwy farw", ond "Trwy beidio ag edifarhau, fe fyddwch yn diweddu ar goll – ac hefyd yn trengi, sef nychu" – fel wrth beidio â dyfrhau planhigyn, mae'n crino ac yn marw yn y pen draw.

Mae enghraifft pellach o ddefnydd yr un ferf yn Efengyl Luc yn cadarnhau'r dehongliad hwn. Dywed lesu amdano'i hun iddo "ddod i ganfod ac achub" yr union rai sydd yn y cyflwr hwn, sydd ar goll, yn trengi, nychu, crino (Luc 19:10). Pan ydyn ni ar goll, yr hyn mae Duw'n ei wneud ydy, nid ein cosbi ond i'r gwrthwyneb yn llwyr: mae'n dod i chwilio amdanon ni ac yna'n gwneud popeth yn ei allu i'n hachub ni, i'n cymryd ato Fo'i hun.

Mae'r ddameg sy'n dilyn y datganiad hwn (Luc 13:6-8) yn cadarnhau'r dehongliad hwn. Mae'r sôn am goeden ffigys sydd, am ryw reswm, yn methu cynhyrchu ffrwyth bellach – ac, wrth reswm, fe fase unrhyw arddwr eisiau cael gwared ohoni. Yn lle hynny, mae Duw fel tase fo'n cymryd at y math yma o goeden grin – fel mae ganddo fo hoffter at ddefaid coll a meibion afradlon, ac am y rhai hynny sy'n wael, yn trengi, heb obaith goroesi.

Ond mae yna fwy. Mae llawer o ystyr y frawddeg "Os nad edifarhewch, fe dderfydd amdanoch oll yn yr un modd" (Luc 13:3,5) yn dibynnu ar y ffordd rydyn ni'n edrych ar edifeirwch. Rydyn ni'n

This apparent contradiction however dissolves when we pay closer attention to the meaning of the word “perish”, apollumi in Greek. In Luke’s Gospel it is indeed used sometimes with the meaning of “destroy or perish” – but in key passages of the same gospel it means “getting lost”. Thus we encounter this verb when we are told that the sheep which had wandered in the wilderness away from the 99 others was ‘lost’ (Luke 15:6). Similarly, concerning the son who left his father’s house to spend the fortune he had inherited with prostitutes, we are told that when he is looking after the pigs,

BY NOT REPENTING, YOU END UP BEING LOST – AND INDEED ALSO PERISHING, WASTING AWAY

suddenly he “comes to himself and says: ‘Here I am perishing (or, I am lost)” – same verb (Luke 15:17), which again recurs when the father says about him: “He was lost and has been found” (Luke 15:32).

In this light, the meaning of Jesus’ sentence is not: “If you do not repent, you will be punished by dying” but “By not repenting, you end up being lost – and indeed also perishing, wasting away” – just as if you do not water a plant, it ends up withering and eventually it dies.

A further instance of the same verb in Luke’s Gospel confirms this interpretation. Jesus says of himself that he “came to seek out and to save” precisely those who are in this condition, those who are lost, perishing, wasting away, withering (Luke 19:10). When we are lost, what God does is not punishing us, but the exact contrary: he comes to look for us and then does everything in his power to rescue us, restore us, take us with him.

The parable which follows this declaration (Luke 13:6-8) confirms this interpretation. It is about a fig tree which, for whatever reason, is not able to produce figs any more – and understandably any gardener would want to get rid of it. Instead God seems to like especially this kind of withering trees – just as he has a predilection for lost sheep and fugitive sons, and for those who are sick, are perishing, have no hope of survival.

But there is more. A lot of the meaning of the sentence “If you do not repent you will perish as they did” (Luke 13:3,5) depends on how we understand repentance. We tend to see it as something which depends on us – a decision we have to make, a change of lifestyle.

dueddol o'i weld fel rhywbeth sy'n dibynnu arnon ni – penderfyniad y mae'n rhaid i ninnau'i wneud, newid ffordd o fyw. Mae'r rhain, yn hytrach, yn ganlyniadau yr hyn ydy edifeirwch yn y bôn, sef hyr hyn sy'n digwydd pan – fel y ffigysbren ddiffrwyth neu'r ddafad grwydrol – fydd Duw'n ymweld â ni, ein cyraedd ni, cael ein cyffwrdd gan ei faddeuant a'i gariad, ac yn cael ein trawsnewid gan y profiad hwn. Unwaith eto, mae dameg y goeden ffigys yn darlunio hyn yn well nag unrhyw esboniad: edifeirwch ydy'r egni newydd, y bywyd ychwanegol a roddir i'r goeden ffigys trwy ofal y garddwr, wrth iddo drin y tir o'i

---

ARGLWYDD, TYN NI'N ÔL ATAT, AC FE DDYCHWELWN; ADNEWYDDA EIN DYDDIAU FEL YN YR AMSER A FU

---

chwmpas a'i wrteithio, fel ei bod yn medru dechrtau dwyn ffrwyth eto.

Yn y diwedd, edifeirwch neu droedigaeth ydy'r hyn a ddigwydd pan fo euogrwydd yn cael ei ddadwneud – yn gyson, yn amyneddgar, yn ddygn – euogrwydd sydd, yn ôl geiriau'r Apostol Paul, "yn ymrithio fel angel goleuni, fel gwas cyfiawnder" (2 Corinthiaid 11:14 f.). Mae euogrwydd yn ein gadael gyda diwinyddiaeth ddi-ildio, rhywstredig sydd a wnelo dim â'r delweddau o arddwr gofalgar, bugail amyneddgar, tad thyner y down ni are u traws yn efengyl Luc. Yn y pen draw, dyma un o'r rhesymau pam fod lesu mor hoff o ddamhegion – pam fod gymaint o efengyl Luc yn ymwneud â choed ffigys, defaid, darnau arian. Y therapi sylfaenol yn erbyn euogrwydd ydy'r trawsnewidiad neu'r ailwifrio yma o'n hamgyffred ninnau o realaeth, o'n gwerthfawrogiad greddfol o ddigwyddiadau – yn enwedig trasiediau anorffod bywyd – ac, ar lefel ddofn, dim ond trwy newid y naratif, hynny ydy'r straeon a ailadroddwn i ni'n hunain, y gellid gwneud hynny.

Yn y diwedd, mae troedigaeth yn ymwneud â gadael i Dduw ein denu ato – rhywbeth y dealloedd y seintiau'n dda – a modelu ein gweddi ar frawddeg hyfryd o lyfr y Galarnad – brawddeg sy'n crisialu popeth: "Arglwydd, tyn ni'n ôl atat, ac fe ddychwelwn; adnewydda ein dyddiau fel yn yr amser a fu" (Galarnad 5:21).

Does dim ffordd arall o edifarhau, hynny ydy, dychwelyd at yr Arglwydd, heblaw am adael iddo ein cymryd ar ei ysgwyddau a'n dwyn ni'n ôl ato'i hun – yn "llawen", fel dywed Luc mor afaelgar (Luc 15:5)! [B]

These however are rather consequences of what repentance really is about, which is what happens when - like the useless fig-tree or the wandering sheep - we are visited by God, reached by him, touched by his forgiveness and his love, and are transformed by this experience. Again the parable of the fig tree visualizes this better than any explanation: repentance is the new vigour, the surplus of life given to the fig-tree by the gardener's care, when he cultivates the ground around it and fertilizes it, so that it can start producing fruit again.

BRING US BACK TO YOU, LORD, THAT WE MAY RETURN: RENEW OUR DAYS AS OF OLD

In the end, repentance or conversion is all about this constant, patient, dogged undoing of guilt which, to use St Paul's words, "masquerades as an angel of light, a servant of righteousness" (2 Corinthians 11:14 f.). Guilt leaves us with a thwarted stern divinity which has nothing to do with the images of the caring gardener, the patient shepherd, the tender father we encounter in Luke's gospel. Ultimately, this is one of the reasons why Jesus is so fond of parables – why so much of Luke's gospel is about fig-trees, sheep, coins. The ultimate therapy against guilt is this conversion or rewiring of our perception of reality, of our instinctive appreciation of events – especially of the unavoidable tragedies of life – and at a deep level this can be done only by changing the narrative, that is the stories we keep telling ourselves.

In the end, conversion is about letting God woo ourselves to him – something the saints understood well – and model our prayer on a beautiful sentence from the book of Lamentations – a sentence that says it all: "Bring us back to you, Lord, that we may return: renew our days as of old" (Lamentations 5:21).

No other way of repenting, that is of returning to the Lord, other than him taking us on his shoulder and bringing us back to him – "joyfully", as Luke touchingly says (Luke 15:5)! [P]

"RHO I'N GWEFUS GÂN"

Mae'n Rheolwr Prosiect Cadwraeth a Datblygu, Simon Ogdon, yn cyflwyno'r system glywedol newydd, a gaiff ei gosod dros fisoedd y hat.

Yn ystod y pandemig a'i gyfnodau clo, daethom i gyd i arfer â gwneud pethau yn ddigidol, gydag ysgolion, eglwysi a grwpiau cymdeithasol i gyd yn mudo ar-lein i gadw eu disgylion, cynulleidfaoedd ac aelodau mewn cysylltiad â'n gilydd yn ystod y cyfnodau hir o ynysu. Roedd hyn yn her dechnegol ddifrifol i lawer, gyda sgiliau technolegol newydd yn cael eu datblygu ar gromlin ddysgu yn serth. Roedd yr her hon yn arbennig o ddifrifol i lawer o eglwysi nad oedd eu darpariaeth dechnolegol yn gallu addasu'n hawdd i alluogi pethau megis ffrydio byw. Yng Nghadeirlan Deiniol Sant rydym wedi ymateb i'r her hon gyda datrysiaid dros dro ardderchog sydd wedi ein tywys drwy'r cyfnod anodd hwn. Mae'n diolch yn fawr i David Taylor ac eraill am eu gwaith caled i sicrhau hyn oll.

Yr ydym yn awr, diolch byth, yn gallu dychwelyd i'r eglwys yn gorfforol, ac i'r cyfoeth ychwanegol o brofiad y mae hyn yn ei ganiatáu. Fodd bynnag, mae wedi dod yn amlwg bod gwasanaethau wedi'u ffrydio yn rhywbeth sy'n parhau i fod yn angenrheidiol i lawer nad ydynt yn gallu bod yn bresennol (yn enwedig mewn esgobaeth â daearyddiaeth gymhleth fel Bangor) neu i'r rhai sy'n dymuno cadw cysylltiad â man y maent yn ei gofio'n annwyl ond maent yn awr yn bell ohono. Ac felly, er mwyn darparu'r gwasanaeth hwn orau y gallwn, mae Cabidwl y Gadeirlan wedi penderfynu buddsoddi mewn system glywedol newydd a all gefnogi hyn yn llawn.

Er mwyn gwneud hyn, rydym wedi bod yn cydweithio â **DM Music**, sy'n arbenigo mewn dylunio a gosod systemau sain ar gyfer eglwysi hanesyddol. Maent wedi gwneud gosodiadau mewn eglwysi nodedig fel Sant Siôr, Sgwâr Hanover a Sant Marylebone yn Llundain, Cadeirlannau Caerloyw, Guildford a Wakefield, a llawer mwy yn lleol yn Eglwys y Groes yn Maesgeirchen. Mae'r arbenigwyr o DM Music wedi bod yn gweithio'n galed dros gyfnod o sawl mis i ddylunio system a fydd yn darparu'r cyfan sydd ei angen arnom, tra'n troedio'n

"OPEN THOU OUR LIPS"

Our Conservation & Development Project Manager, Simon Ogdon, introduces our new audiovisual system, which will be installed over the summer.

Over the course of the pandemic and its lockdowns, we all became used to doing things "virtually", with schools, churches and social groups all heading online to keep their pupils, congregations and members in contact with one another during the long periods of isolation. This presented a serious technical challenge for many, with new technological skills being developed on a steep learning curve. This challenge was particularly acute for many churches whose technological provision was not easily able to adapt to accommodate such things as live-streaming services. At Saint Deiniol's Cathedral we have risen to this challenge with an excellent temporary solution which has seen us through these difficult times. We owe a huge thanks to David Taylor and others for their hard work to ensure this is the case.

We are now, thankfully, able to return to church in person, and to the additional richness of experience this allows. However, it has become clear that streamed services are something that remain a need for many who are unable to attend in person (especially in a diocese with complicated geography like Bangor) or for those who wish to retain a connection with a place they remember fondly but from which they are now physically distant. And so, in order to deliver this service as best we can, the Cathedral Chapter have taken the decision to invest in a new audiovisual system which can support this fully.

In order to do this, we have been working alongside **DM Music**, who are specialists in the design and installation of audiovisual systems for historic churches. They have carried out installations at such notable churches as St George, Hanover Square and St Marylebone in London, Gloucester, Guildford and Wakefield Cathedrals, and much more locally at Eglwys y Groes in Maesgeirchen. The experts from DM Music have been working hard over a period of several months to design a system that will provide all we require, whilst having a minimal visual impact on the space within the Cathedral.

ysgafn o ran effaith weledol yng ngofod yn y Gadeirlan.

LLYGAID CAMERÂU NEWYDD AR GYFER FFRYDIO A CHYFATHREBU

Ar hyn o bryd mae pum camera o fewn y Gadeirlan (heb gyfrif y system TCC), gyda phedwar i ganiatáu i'r organydd weld yr arweinydd yn ystod gwasanaethau a'r camera symudol a ddefnyddir i ffrydio gwasanaethau bore Sul. Mae camerâu'r organydd yn hen iawn ac yn darparu ansawdd llun hynod o wael ac nid yw'r camera cludadwy yn darparu llawer o hyblygrwydd ar gyfer gwasanaethau mwy cymhleth lle mae gweithredu litwrgaidd yn digwydd mewn lleoliadau lluosog.

Bydd y cynllun newydd yn cyflwyno chwe chamera PTZ (pan-tilt-zoom) – tri'r un yng Nghorff yr Eglwys a'r Cwîr – y gellir eu rheoli o bell gan weithredwr y system a thrwy hynny roi sylw llawn i'r gweithredu unrhyw le yn y Gadeirlan. Bydd y camerâu organ presennol yn cael eu disodli gan ddua gamera sefydlog bach sy'n rhoi golwg o'r arweinydd gyda chyn lleied o hwyrni ag y bo modd, a bydd yr organydd hefyd yn gweld y llun o'r camerâu eraill, gan ganiatáu iddynt ddilyn gweithred y gwasanaeth yn rhwydd.

CLUSTIAU SEINYDDION NEWYDD

Mae'r seinyddion presennol yn darparu sain dda ledled Corff yr Eglwys, ond maent yn fawr a braidd yn amhrydferth. Ychydig iawn o sain a geir o fewn y Seintwar ar hyn o bryd, gyda dim ond un seinydd yn y Cwîr ac un yn y Gangell, y ddua ohonynt hefyd braidd yn hen a swmpus. Mae'r ceblau sy'n bwydo'r seinyddion hyn hefyd yn flêr iawn mewn mannau ac mae angen eu hatgyweirio neu eu hadnewyddu i sicrhau bod ansawdd sain yn cael ei gadw.

Bydd y cynllun newydd yn darparu cyfanswm o 14 o seinyddion yng Nghorff yr Eglwys a'r Eiliau, wedi'u paentio i gydwedd i'r garreg y maent wedi'u gosod arnynt. Maent hefyd wedi'u cynllunio i ddarparu'r ongl tuag i lawr angenrheidiol ar gyfer y sain yn fewnol, felly ni fydd angen eu gosod ar ogwydd fel y mae'r seinyddion presennol, ond gellir eu gosod yn wastad i'r colofnau, gan leihau eu heffaith weledol hyd yn oed ymhellach. Yn ogystal, bydd 10 seinydd cryno yn cael eu gosod ledled y Seintwar wedi'u cuddio yn y rhwylwaith pren a bydd seinydd newydd yn cael ei osod yn y blwch organ.

Lluniau o waith DM Music mewn eglwysi eraill
Ceir mwy ar eu cyfrif Instagram @dmmusicltd

SEE NO EVIL NEW CAMERAS FOR STREAMING AND COMMUNICATION

Currently there are five cameras within the Cathedral (not counting the CCTV system), with four to allow the organist to see the conductor during services and the portable camera used to stream Sunday morning services. The organist cameras are very old and provide extremely poor picture quality and the portable camera provides little flexibility for more complex services where liturgical action takes place in multiple locations.

The new scheme will introduce 6 PTZ (pan-tilt-zoom) cameras – three each in the Nave and the Quire – that can be remotely controlled by the system operator and thus provide full coverage of action anywhere in the Cathedral. The existing organ cameras will be replaced with two ultra-small fixed cameras giving a view of the conductor with minimal latency, and the organist will also have access to the feeds from the other cameras, allowing them to follow the action of the service with ease.

HEAR NO EVIL NEW SPEAKERS

The current speakers provide good sound coverage throughout the Nave, but are large and a little unsightly. There is currently very minimal sound coverage within the Presbytery, with only one speaker in the Quire and one in the Chancel, both of which are also somewhat old and bulky. The cabling feeding these speakers is also very untidy in places and in need of repair or replacement to ensure sound quality is retained.

The new scheme will provide a total of 14 speakers in the Nave and Aisles, painted to blend in with the stone upon which they are placed. They are also designed to provide the necessary downwards angle for the sound internally, so they will not need to be mounted on a slant as the current speakers are, but can be mounted flush to the columns, minimising their visual impact even further. Additionally, 10 ultra-compact speakers will be installed throughout the Presbytery hidden in the wooden tracery and a new monitor speaker will be installed in the organ box.

Photographs of DM Music's work in other churches
See more on their Instagram account [@dmmusicltd](https://www.instagram.com/dmmusicltd)

GWEFUSAU MEICROFFONAU NEWYDD

Mae'r system sain bresennol yn cynnal cyfanswm o bedwar meicroffon radio, ynghyd â meicroffonau "gwddf gwydd" sefydlog ar Ddarllenfa'r Corff a'r Pulpud. Mae yna hefyd bwyntiau cysylltu eraill ar gyfer meicroffonau sefydlog mewn gwahanol leoliadau o amgylch y Gadeirlan, ond mae'r rhain yn anweithredol ar y cyfan. Er bod y rhain yn gweithio'n eithaf da yn y rhan fwyaf o achosion, mae'r clipiau sy'n ymwneud â meicroffonau radio yn broblemus ar gyfer urddwigoedd; ac ar hyn o bryd nid oes unrhyw fodd i'r Organydd glywed sain o Gorff yr Eglwys ar wahân i'r hyn sy'n cael ei godi gan y meicroffonau hyn, gan ei gwneud hi'n anodd mewn gwasanaethau.

Bydd y cynllun newydd yn disodli'r holl ficroffonau radio presennol, ac yn ychwanegu tri meicroffon radio llaw i'w defnyddio mewn digwyddiadau mwy ac wrth Ddarllenfa'r Seintwar. Bydd meicroffonau sefydlog yn aros yn Narllenfa'r Corff a'r Pulpud, ynghyd â dau ficroffon gwddf gwydd arall i'w defnyddio yn y Cwîr yn unrhyw un o'r pedwar pwyt cysylltu presennol ac un ar Orsedd yr Esgob. Bydd yr holl bwyntiau cysylltu hyn yn cael eu huwchraddio gyda switsh distewi lleol sy'n cydamseru â'r rheolydd distewi o bell er mwyn osgoi sefyllfaoedd lle mae meicroffonau yn y cyflwr anghywir ar ddamwain.

Ar gyfer y ffyrddio, bydd cyfanswm o wyth meicroffon cyddwysydd yn cael eu hychwanegu mewn lleoliadau lefel uchel i godi'r gynulleidfa a'r côr yng Nghorff yr Eglwys, a'r côr a'r organ yn y Cwîr a'r Seintwar. Bydd y sain sy'n cael ei godi gan y meicroffonau Corff yr Eglwys hefyd yn cael ei fwydo i mewn i seinydd yr organ er mwyn galluogi'r organydd ddilyn gwasanaethau yng Nghorff yr Eglwys yn haws.

GOSODIAD

Bydd DM Music yn dechrau ar ei waith yn y Gadeirlan ar ddydd Llun 15 Awst a disgwyli'r gwaith barhau dros 4 wythnos, gan orffen ar ddydd lau 8 Medi. Gobeithiwn, felly, allu darlledu ein gwasanaethau cyntaf gan ddefnyddio'r system newydd ar ddydd Sul 11 Medi, sef Dydd Gŵyl Deiniol Sant. Bydd peirianwyr yn gweithio yn y Gadeirlan rhwng 8am a 6pm o ddydd Llun i ddydd lau yn ystod y cyfnod hwn. Bydd yr holl wasanaethau arferol (fel y Cymun Bendigaid dyddiol am 12.30pm a'r Gosber) yn parhau a bydd y Gadeirlan yn parhau i fod ar agor i bererinion ac ymwelwyr, ond mae'n anochel y bydd rhywfaint o aflonyddwch. Gan y bydd gosod y system newydd yn golygu y bydd angen dileu'r system bresennol fel cam cyntaf, bydd system sain dros dro a addasir gan DM Music o'n hoffer presennol yn cael ei defnyddio ar gyfer gwasanaethau dydd Sul yn ystod yr amser hwn.

Mae gen i fanylion llawn y system a'i nodweddion, ac rwy'n barod iawn i'w trafol ar ôl gwasanaethau'r Sul neu dros ebost yma: simonogdon@eglwysyngnghymru.org.uk. [P]

SPEAK NO EVIL NEW MICROPHONES

The current PA system supports a total of four radio microphones, along with fixed “goose-neck” microphones on the Nave Lectern and the Pulpit. There are also other connection points for fixed microphones at various locations around the Cathedral, but these are mostly non-functional. While these work quite well in most cases, the clips involved with radio microphones are problematic for vestments; and there is currently no means for the Organist to hear sound from the Nave other than what is picked up by these microphones, making it hard to accompany services.

The new scheme will replace all the existing clip-on radio microphones, and add three handheld radio microphones for use at larger events and on a stand at the Presbytery Lectern. Fixed microphones will remain at the Pulpit and Nave Lectern, along with a further two goose-neck microphones for use in the Quire at any of the four existing connection points and one on the Bishop’s Throne. All of these connection points will be upgraded with a local mute switch that synchronises with the remote mute control to avoid situations where microphones are in the wrong state by accident.

For the streaming, a total of eight condenser microphones will be added at high-level locations to pick up the congregation and choir in the Nave, and the choir and organ in the Quire and Presbytery. The sound picked up by these Nave microphones will also be fed into the organ monitor speaker to allow the organist to accompany services in the Nave more easily.

INSTALLATION

DM Music will start work in the Cathedral on Monday 15 August and work is expected to continue over four weeks, finishing on Thursday 8 September. We hope, therefore, to be able to broadcast our first services using the new system on Sunday 11 September, Saint Deiniol’s Day. Engineers will be working in the cathedral from 8am to 6pm, Monday to Thursday, during this time. All normal services (such as the daily Holy Eucharist at 12.30pm and Evensongs) will continue and the cathedral will remain open to pilgrims and visitors, but there will inevitably be some disruption. As the installation of the new system will necessitate the removal of the existing system as a first step, a temporary PA system assembled by DM Music from our existing equipment will be used for Sunday services during this time.

I have full details of the system and its features am very happy to discuss the arrangements after Sunday services or by email at simonogdon@churchinwales.org.uk. [B]

DYDDIADUR
O ORFFENNAF TAN
DDYDD GŴYL
DEINIOL SANT
YM MIS MED
DIARY
FROM JULY UNTIL
SAINT DEINIOL'S DAY
IN SEPTEMBER

DEFODAU OBSERVANCES

---

27 Mehefin | Dydd Llun
27 June | Monday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

---

28 Mehefin | Dydd Mawrth
28 June | Tuesday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

5.30pm
Gosber ar Gân | Choral Evensong

Ymatebion | Responses, Archer
Fauxbourdon Service, McDonald
Constitues eos, Ravanello
Pastorale, Sonata 1, Guilmant

**29 Mehefin | Dydd Mercher | Dydd
Gŵyl Sant Pedr**
**29 June | Wednesday | Saint Peter's
Day**

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

---

30 Mehefin | Dydd Iau
30 June | Thursday

11.15am
Datganiad | Recital

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

5.30pm
Gosber ar Gân | Choral Evensong

Ymatebion | Responses, Clucas
Evening Service in A flat, Harwood
Save us, O Lord, Bairstow
Interlude, Darke

---

1 Gorffennaf | Dydd Gwener
1 July | Friday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

---

2 Gorffennaf | Dydd Sadwrn
2 July | Saturday

Nid oes gwasanaeth am 12.30pm
There is no service at 12.30pm

---

3 Gorffennaf | Y Trydydd Sul wedi'r Drindod **3 July | The Third Sunday after Trinity**

8.15am
Holy Eucharist

9.15am
Cymun Bendigaid ar Gân

Cymun Deiniol, Ogdon
Yr Arglywydd yw fy Mugail, Roberts
Preliwd yn G, BWV 541, Bach

11.00am
Choral Holy Eucharist

Communion Service in G, Jackson
Let all Mortal Flesh keep Silence,
Bairstow
Alla Marcia, Ireland

3.30pm
Gosber ar Gân | Choral Evensong

Ymatebion | Responses, Clucas
Evening Service in B minor, Noble
Hymn to St Cecilia, Howells
Chorale Prelude on 'St Thomas', Parry

---

4 Gorffennaf | Dydd Llun
4 July | Monday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

---

5 Gorffennaf | Dydd Mawrth
5 July | Tuesday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

5.30pm
Gosber ar Gân | Choral Evensong

Non timebo, Purcell
Balletto del Granduoco, Sweelinck

---

6 Gorffennaf | Dydd Mercher **6 July | Wednesday**

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

---

7 Gorffennaf | Dydd Iau
7 July | Thursday

11.15am
Datganiad | Recital

Nid oes gwasanaeth am 12.30pm
There is no service at 12.30pm

5.30pm
Gosber ar Gân | Choral Evensong

Der Heiland kennet ja die Seinen, Bach
Praeludium, BWV 825/1, Bach

---

8 Gorffennaf | Dydd Gwener
8 July | Friday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

---

9 Gorffennaf | Dydd Sadwrn
9 July | Saturday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

---

10 Gorffennaf | Y Pedwerydd Sul
wedi'r Drindod
10 July | The Fourth Sunday after
Trinity

8.15am
Holy Eucharist

9.15am
Cymun Bendigaid ar Gân

Offeren Deiniol, Rees
Chaconne yn G leiaf, Couperin

11.00am
Choral Holy Eucharist

Communion Service in E flat, Bairstow
Ave Verum, Elgar
Fugue in C major, Buxtehude

3.30pm
Gosber ar Gân | Choral Evensong

Fauxbordon Service, Morley
If ye love me, Tallis
Dorian Echo Fantasy, Sweelinck

---

11 Gorffennaf | Dydd Llun
11 July | Monday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

---

12 Gorffennaf | Dydd Mawrth
12 July | Tuesday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

5.30pm
Gosber ar Gân | Choral Evensong

Evening Hymn, Purcell
Pieces for Musical Clocks, Haydn

---

13 Gorffennaf | Dydd Mercher
13 July | Wednesday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

---

14 Gorffennaf | Dydd Iau
14 July | Thursday

11.15am
Datganiad | Recital

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

5.30pm
Gosber ar Gân | Choral Evensong

Côr Coleg Sant Ffransis Siafier, Lerpwl /
The Choir of St Francis Xavier's College,
Liverpool

Ymatebion | Responses, Briggs
Evening Service in C minor, Dyson
Ave Maria, Lindley
Five part Fantasia, Bach

---

15 Gorffennaf | Dydd Gwener
15 July | Friday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

---

16 Gorffennaf | Dydd Sadwrn
16 July | Saturday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

---

17 Gorffennaf | Y Pumed Sul wedi'r Drindod
17 July | The Fifth Sunday after Trinity

8.15am
Holy Eucharist

9.15am
Cymun Bendigaid ar Gân

Cymun Cymry I, Harper
Partita Sopra, Pasquin

11.00am
Choral Holy Eucharist

Communion Service, Merbecke
Ave Verum, Mozart
Voluntary in D major, Berg

3.30pm
Gosber ar Gân | Choral Evensong

Fauxbordon Service, Ley
Oculi omnium, Wood
Antiphon, Chausson

---

18 Gorffennaf | Dydd Llun
18 July | Monday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

---

19 Gorffennaf | Dydd Mawrth
19 July | Tuesday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

5.30pm
Gosber ar Gân | Choral Evensong

Gerne will ich mich bequemen, Bach
Kyrie, BWV 672-674, Bach

---

20 Gorffennaf | Dydd Mercher
20 July | Wednesday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

---

21 Gorffennaf | Dydd Iau
21 July | Thursday

11.15am
Datganiad | Recital

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

5.30pm
Gosber ar Gân | Choral Evensong

Ymatebion | Responses, Rose
Evening Service in C, Stanford
When Mary thro' the garden went,
Stanford
Gavotte, Wesley

---

22 Gorffennaf | Dydd Gwener | Dydd Gŵyl Santes Fair Fadlen

22 July | Friday | Saint Mary Magdalene's Day

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

---

23 Gorffennaf | Dydd Sadwrn
23 July | Saturday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

---

24 Gorffennaf | Y Chweched Sul wedi'r Drindod 24 July | The Sixth Sunday after Trinity

8.15am
Holy Eucharist

9.15am
Cymun Bendigaid ar Gân

Coniuctio Septentrionales Cantores

Offeren Gyntaf, Bezkorowajnyj
O quam gloriosum, Victoria
Cyflwyniad, Corál a Menuet, Boëllmann

11.00am
Choral Holy Eucharist

Coniuctio Septentrionales Cantores

Communion Service in C, Ireland
Great and Marvellous, Smart
Toccata, Boëllmann

3.30pm
Gosber ar Gân Gŵyl Iago Sant |
Choral Evensong for the Feast of Saint
James

Coniuctio Septentrionales Cantores
Ymatebion | Responses, Reading
Evening Service in A, Sumson
Holy is the true light, Harris
Hymn-Prelude on Darwall's 148th,
Whitlock

---

25 Gorffennaf | Dydd Llun
25 July | Monday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

---

26 Gorffennaf | Dydd Mawrth
26 July | Tuesday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

5.30pm
Gosber ar Gân | Choral Evensong

If with all your heart, Mendelssohn
Adagio in C, Mozart

---

27 Gorffennaf | Dydd Mercher
27 July | Wednesday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

---

28 Gorffennaf | Dydd Iau
28 July | Thursday

11.15am
Datganiad | Recital

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

5.30pm
Gosber ar Gân | Choral Evensong

We sing to him, whose wisdom form'd
the ear, Purcell
Toccata Cromatica, Frescobaldi

---

29 Gorffennaf | Dydd Gwener
29 July | Friday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

---

30 Gorffennaf | Dydd Sadwrn
30 July | Saturday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

---

31 Gorffennaf | Y Seithfed Sul wedi'r Drindod 31 July | The Seventh Sunday after Trinity

8.15am

Holy Eucharist

9.15am

Cymun Bendigaid ar Gân

Cymun y Cymry II, Harper
Praeludium, Roemhildt

11.00am

Choral Holy Eucharist

Communion Service in E flat, White
O salutaris hostia, Elgar
Andante in F, Mozart

3.30pm

Gosber ar Gân | Choral Evensong

Fauxbourdon Service, Byrd
Prayer of King Henry VI, Ley
Vesper Voluntary V, Elgar

---

1 Awst | Dydd Llun

1 August | Monday

12.30pm

Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

---

2 Awst | Dydd Mawrth

2 August | Tuesday

12.30pm

Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

5.30pm

Gosber ar Gân | Choral Evensong

Bist du, der mir helfen soll, Bach
Voluntary in D major, Starling Goodwin

---

3 Awst | Dydd Mercher **3 August | Wednesday**

12.30pm

Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

---

4 Awst | Dydd Iau

4 August | Thursday

12.30pm

Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

5.30pm

Gosber ar Gân | Choral Evensong

How Great, O Lord, Benedict
Prelude in G minor, Schmitt

---

5 Awst | Dydd Gwener

5 August | Friday

12.30pm

Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

---

6 Awst | Dydd Sadwrn

6 August | Saturday

Nid oes gwasanaeth am 12.30pm
There is no service at 12.30pm

---

7 Awst | Gŵyl Gweddnewidiad Crist
August | The Festival of the
Transfiguration of Christ

8.15am
Holy Eucharist

9.15am
Cymun Bendigaid ar Gân

Offeren Glyn Rhosyn, Wynn Jones
Prière du Matin, Jongen

11.00am
Choral Holy Eucharist

Communion Service in C, Robinson
O nata lux, Tallis
Angelus, Jongen

3.30pm
Gosber ar Gân | Choral Evensong

Fauxbourdon Service, Moore
Christ whose glory fills the skies,
Shephard
Prière du Soir, Jongen

---

8 Awst | Dydd Llun
8 August | Monday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

---

9 Awst | Dydd Mawrth
9 August | Tuesday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

5.30pm
Gosber ar Gân | Choral Evensong

But the Lord is mindful of his own,
Mendelssohn
Prelude and Fugue in G major, Bach

---

10 Awst | Dydd Mercher
10 August | Wednesday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

---

11 Awst | Dydd Iau
11 August | Thursday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

5.30pm
Gosber ar Gân | Choral Evensong

Is it enough?, Mendelssohn
Lied ohne Worte, Mendelssohn

---

12 Awst | Dydd Gwener
12 August | Friday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

---

13 Awst | Dydd Sadwrn
13 August | Saturday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

5.30pm
Gosber ar Gân | Choral Evensong

*Côr Abaty Amwythig | The Choir of
Shrewsbury Abbey*

Ymatebion | Responses, Radcliffe
Service in G, Sumsion
O Lord, Thou Hast Searched Me Out,
Walker

---

14 Awst | Dydd Gŵyl Fair yn Awst
August | The Festival of Mary
the Mother of God

8.15am
Holy Eucharist

9.15am
Cymun Bendigaid ar Gân

Côr Abaty Amwythig
Kleine Orgelmesse, Haydn
O Sacrum Convivium, Charpentier

11.00am
Choral Holy Eucharist

The Choir of Shrewsbury Abbey
Missa Brevis, Palestrina
O Salutaris Hostia, Tallis

3.30pm
Gosber ar Gân | Choral Evensong

Côr Abaty Amwythig | The Choir of Shrewsbury Abbey
Ymatebion | Responses, Radcliffe
Service in B flat, Purcell
Hymn for the Dormition of the Mother of God, Taverner

---

15 Awst | Dydd Llun
15 August | Monday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

---

16 Awst | Dydd Mawrth
16 August | Tuesday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

5.30pm
Gosber ar Gân | Choral Evensong

Mor weddaidd yw traed, Handel
Pastorale, Handel

---

17 Awst | Dydd Mercher
17 August | Wednesday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

---

18 Awst | Dydd Iau
18 August | Thursday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

5.30pm
Gosber ar Gân | Choral Evensong

Rejoice, O Judah, Handel
Fantasy in C, Handel

---

19 Awst | Dydd Gwener
19 August | Friday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

---

20 Awst | Dydd Sadwrn
20 August | Saturday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

21 Awst | Y Degfed Sul wedi'r
Drindod
**21 August | The Tenth Sunday after
Trinity**

8.15am
Holy Eucharist

9.15am
Cymun Bendigaid ar Gân

Offeren Fer yn y Modd Prygaidd, Wood
Ricercare del settimo tuono, Diruta

11.00am
Choral Holy Eucharist

*The Choir of Saint Mary and All Saint's
Church, Conwy*

Mass of St Celynnin, Roberts
Ave Verum, Mozart
Voluntary No.6, Greene

3.30pm
Gosber ar Gân | Choral Evensong

*Côr Eglwys y Santes Fair a'r Holl Saint,
Conwy | The Choir of Saint Mary and All
Saint's Church, Conwy*

Ymatebion | Responses, Roberts
Evening Service in B flat, Stanford
Be thou my vision, Chilcott
Tiento, de Arauxo

22 Awst | Dydd Llun
22 August | Monday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

23 Awst | Dydd Mawrth
23 August | Tuesday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

4.30pm
Gosber ar Gân | Choral Evensong

Ymatebion | Responses, Clucas
Evening Service in C minor, Dyson
A Gaelic Blessing, Rutter
Souvenir, Dupré

**24 Awst | Dydd Mercher | Dydd Gŵyl
Sant Bartlemei**
**24 August | Wednesday | Saint
Bartholomew's Day**

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

25 Awst | Dydd Iau
25 August | Thursday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

4.30pm
Gosber ar Gân | Choral Evensong

Ymatebion | Responses, Clucas
Evening Service in A, Sumsion
Jubilate Deo, Britten
Voluntary in C major, Keeble

26 Awst | Dydd Gwener
26 June | Friday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

4.30pm
**Cyngerdd Clwb Gwyliau'r Côr | Choir
Holiday Club Concert**

27 Awst | Dydd Sadwrn
27 August | Saturday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

---

28 Awst | Yr Unfed Sul ar Ddeg
wedi'r Drindod

**28 August | The Eleventh Sunday after
Trinity**

8.15am

Holy Eucharist

9.15am

Cymun Bendigaid ar Gân

Cymun Deiniol, Ogdon

O Dduw rhanna'th fendifion, Rutter

Hymne pour l'élévation, Berlioz

11.00am

Choral Holy Eucharist

Missa brevissima, Eberlin

Panis angelicus, Franck

Voluntary in E-flat major, Greene

3.30pm

Gosber ar Gân | Choral Evensong

Evening Service in C, Kelly

Jubilate Deo, Walton

Canon in D, Pachelbel

---

29 Awst | Dydd Llun

29 August | Monday

12.30pm

Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

---

30 Awst | Dydd Mawrth

30 August | Tuesday

12.30pm

Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

5.30pm

Gosber ar Gân | Choral Evensong

Mae hiraeth yn y môr, Elwyn-Edwards

A Voluntary, Reading

---

31 Awst | Dydd Mercher

31 August | Wednesday

12.30pm

Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

---

1 Medi | Dydd Iau

1 September | Thursday

12.30pm

Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

5.30pm

Gosber ar Gân | Choral Evensong

Furwahr, wenn mir das kommt ein,

Bach

Voluntary in B flat Major, Blewitt

---

2 Medi | Dydd Gwener

2 September | Friday

12.30pm

Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

---

3 Medi | Dydd Sadwrn

3 September | Saturday

12.30pm

Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

**4 Medi | Y Deuddegfed Sul ar Ddeg
wedi'r Drindod**
**4 September | The Twelfth Sunday
after Trinity**

8.15am
Holy Eucharist

9.15am
Cymun Bendigaid ar Gân

Offeren â thri llais, Byrd
Ave verum, Byrd
Offrymddarn yn D fwyaf, Handel

11.00am
Choral Holy Eucharist

Communion Service in F, Harris
Vox ultima crucis, Harris
Voluntary in C major, Linley

3.30pm
Gosber ar Gân | Choral Evensong

Fauxbourdon Service, Tallis
View me, Lord, Lloyd
Voluntary No.4, Greene

---

5 Medi | Dydd Llun
5 September | Monday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

---

6 Medi | Dydd Mawrth
6 September | Tuesday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

5.30pm
Gosber ar Gân | Choral Evensong

Ymatebion | Responses, Aston
Evening Service in F, Long
I give you a new commandment, Aston
Prelude in B minor, Bach

---

7 Medi | Dydd Mercher
7 September | Wednesday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

**8 Medi | Dydd Iau | Dydd Gŵyl Fair
yr Hydref**
**8 September | Thursday | The Festival
of the Nativity of Mary**

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

5.30pm
**Cymun Bendigaid ar Gân | Choral Holy
Eucharist**

Missa Brevis, Berkeley
Ave maris stella, Grieg
Est ist ein' Ros' entsprungen, Brahms

---

9 Medi | Dydd Gwener
9 September | Friday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

---

10 Medi | Dydd Sadwrn
10 September | Saturday

12.30pm
Cymun Bendigaid | Holy Eucharist

---

11 Medi | Dydd Gŵyl Deiniol Sant
September | Saint Deiniol's Day

8.15am
Holy Eucharist

9.15am
Cymun Bendigaid ar Gân

11.00am
Choral Holy Eucharist

3.30pm
Gosber ar Gân | Choral Evensong

THEMÂU'N PREGETHAU

“Fel coeden a blannwyd ar lan dyfroedd”

Jeremeia 17:8

Mae'r Proffwyd Jeremeia yn dychmygu bywyd wedi'i fyw'n ein gyflawnder – gweledigaeth o'r ddynoliaeth wedi'i phlanu ym mhridd da Duw, wedi'i chynnal drwy wres a sychder gan ffrydiau o ddŵr bywiol, ac yn dwyn ffrwyth mewn gweithredoedd da. Galwad Iesu Grist i bob un ohonom, yn yr un modd, yw dilyn yn ei ffyrdd da ef, gan geisio'r hyn sy'n dda â'n holl nerth, a dewis y da mewn gweithredoedd pendant – a'n nod yn hyn oll fydd ymdebygu i Grist, i Dduw. Yn ein pregethau bore Sul dros yr wythnosau hyn, byddwn yn myfyrio ar y ffynonellau sy'n ein helpu i ddirnaf beth sy'n foesegol a da, a byddwn yn ystyried y rhinweddau hynny sy'n caniatáu i nni feddwl, teimlo a gweithredu dros Dduw ac er daioni.

“A dywedodd ef y ddameg hon wrthynt” | Ysgrythur

3 Gorffennaf | Trindod 3

Yr Is-Ddeon yn pregethu

“Eraill sydd wedi llafurio, a chwithau wedi cerdded i mewn i’w llafur” | Traddodiad

10 Gorffennaf | Trindod 4

Yr Is-Ddeon yn pregethu

OUR SERMON SERIES

“Like a tree planted by water”

Jeremiah 17:8

Jeremiah the Prophet imagines a life well-lived – a vision of humanity planted in God’s good soil, refreshed in heat and drought by streams of living water, and bearing the fruit of good works. Jesus Christ’s call to all of us, likewise, is to follow in his good ways, to pursue the good with all our powers, and to choose the good in concrete actions – and our goal in all of this, to become Christ-like, like God. In our Sunday morning sermons over these weeks, we will reflect on the sources that help us to discern what is ethical and good, and we will consider those virtues that allow us to think, feel and act for God and for good.

**“So he told them this parable” |
Scripture**

3 July | Trinity 3

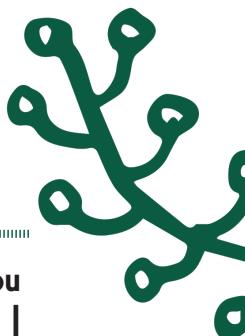
The Very Revd Prof. Gordon McPhate
preaching

**“Others have laboured, and you
have entered into their labour” |
Tradition**

10 July | Trinity 4

The Revd Dr John Prysor-Jones
preaching

“Bydded eich amcanion yn anrhydeddus yng ngolwg pawb” | Rheswm

17 Gorffennaf | Trindod 5

Yr Is-Ddeon yn pregethu

“Dos allan i'r dŵr dwfn” | Profiad

24 Gorffennaf | Trindod 6

Yr Is-Ddeon yn pregethu

“Oherwydd yr ydym yn aelodau o'n gilydd” | Cyflawnnder

31 Gorffennaf | Trindod 7

Y Canon dros Fwyd Cynulleidfaol yn pregethu

“Nid dilyn chwedlau wedi eu dyfeisio'n gyfrwys yr oeddem” | Cymedroldeb

7 Awst | Y Gweddnewidiad

Yr Is-Ddeon yn pregethu

“Gwyn ei byd yr hon a gredodd y cyflawnid yr hyn a lefarwyd” | Gochelgarwch

14 Awst | Dydd Gŵyl Fair yn Awst

Y Canon dros Fwyd Cynulleidfaol yn pregethu

“O gymeriad y daw gobaith. A dyma obaith na chawn ein siomi ganddo” | Dewrder calon

21 Awst | Trindod 10

Y Canon Emeritus yn pregethu

“Os yw rhywun yng Nghrist, y mae'n greadigaeth newydd” | Ffydd

28 Awst | Trindod 11

Y Darllenyydd yn pregethu

“Agorer di” | Gobaith

4 Medi | Trindod 12

Y Canon dros Fwyd Cynulleidfaol yn pregethu

“Yn ôl ffrwyth eu gweithredoedd” | Cariad

11 Medi | Dydd Gŵyl Deiniol Sant

Y Canon dros Fwyd Cynulleidfaol yn pregethu

Y Parchg | The Revd Dominic Holroyd-Thomas
Trindod 6 | Trinity 6

“Take thought for what is noble in the sight of all” | Reason

17 July | Trinity 5

Canon Secundus preaching

“Put out into the deep water” | Experience

24 July | Trinity 6

The Revd Dominic Holroyd-Thomas preaching

“For we are members of one another” | Justice

31 July | Trinity 7

The Canon for Congregational Life preaching

“We did not follow cleverly devised myths” | Temperance

7 August | The Transfiguration

The Sub-Dean preaching

“Blessed is she who believed that there would be fulfilment” | Prudence

14 August | The Festival of Mary the Mother of God

The Canon for Congregational Life preaching

“Endurance produces hope, and hope does not disappoint us” | Courage

21 August | Trinity 10

The Canon Emeritus preaching

“If anyone is in Christ, there is a new creation” | Faith

28 August | Trinity 11

The Reader preaching

“Be opened” | Hope

4 September | Trinity 12

Canon Secundus preaching

“According to the fruit of their doings” | Love

11 September | Saint Deiniol’s Day

The Canon for Congregational Life preaching

Canon David Morris, Canon Secundus
Trindod 5 a 12 | Trinity 5 & 12

CERDDORIAETH YNG NGHADEIRLAN DEINIOL SANT MUSIC AT SAINT DEINIOL'S CATHEDRAL

CLWB GWYLIAU'R CÔR AR GYFER 7-14 OED

**22-26 AWST
10AM-5PM POB DYDD
MYNEDIAD AM DDIM**

Gwahoddiad i ymuno â ni yn y Gadeirlan bob dydd o 22 i 26 Awst i ganu caneuon a dysgu sgiliau cerddorol.

Bydd lluniaeth yn ar gael, ond bydd angen pecyn bwyd ar bawb, oni bai am y dydd Mercher pan fyddwn yn cael pysgod a sglodion.

Bydd y gweithgareddau cerddorol yn cael eu cymysgu gyda chwaraeon, crefft, gweithdai a thrip i Ddinas Dinlle ar y Dydd Mercher.

Mae croeso i blant sy'n gweithio tuag at ei arholiadau Gradd 1-8 chwarae neu ganu gyda'n tiwtoriaid. Bydden nhw yn hapus iawn i roi gair o gymorth. Gall y tiwtoriaid helpu gyda sgiliau clywedol a theori.

Nid yw'n angenrheidiol i ddod bob dydd os nad yw'n bosib gwneud hynny.

Nid oes gofyn i rieni aros ond mae croeso i chi aros. Serch hynny, hoffem eich gwahodd a'ch annog i ddod i wyllo ein perfformiad ar ddiwedd yr wythnos ar ddydd Gwener 26 Awst.

CYSYLLTU

Cyfarwyddwr Cerdd
Joe Cooper
joe.cooper@eglwysyngnghymru.org.uk
Gweinidog Teulu
Naomi Wood
naomi.wood@eglwysyngnghymru.org.uk

CHOIR HOLIDAY CLUB FOR AGES 7-14

**22-26 AUGUST
10AM-5PM EACH DAY
FREE ENTRY**

An invitation to join us in the Cathedral each day from 22 to 26 August to work on songs and musical skills.

Refreshments will be provided, but please bring a packed lunch each day, except for Wednesday when we will have Fish & Chips.

Musical activities will be broken up by outdoor sports, crafts and workshops. On Wednesday we will go on an excursion to Dinas Dinlle.

Children working towards Grade 1-8 examinations are welcome to play or sing to our tutors who will gladly help and give advice. Tutors can also work on aural and theory skills.

Children need not come every day if they are unable to make it.

Parents are welcome to stay or drop off children for the day, though you are invited and encouraged to come and watch our end-of-the-week performance on Friday 26 August.

CONTACT

Director of Music
Joe Cooper
joe.cooper@churchinwales.org.uk
Family Minister
Naomi Wood
naomi.wood@churchinwales.org.uk

DATGANIADAU PANED

11.15AM PANED A CHACEN O 10.45AM

Bob bore lau, rydym yn eich gwahodd i ymuno â ni am baned, cacen, a chyflle i glywed datganiad gan artistiaid lleol, cenedlaethol a rhyngwladol dawnus.

Darperir lluniaeth o 10.45am, gyda'r gerddoriaeth yn dechrau am 11.15am. Mae mynediad am ddim, ond croesewir rhoddion tuag at ffioedd y perfformwyr a chenhadaeth y Gadeirlan.

30 MEHEFIN ROBERT JONES ORGAN

Mae Clerc Cabidwl y Gadeirlan ac organydd Eglwys Sant Iago ac Ein Harglywyddes, Robert Jones yn perfformio detholiad o weithiau gan gyfansoddwyr Prydeinig.

Amy Irvine
21 Gorffennaf | July

7 GORFFENNAF EDMUND ROBINSON FIOLÍN

Rhaglen o weithiau ar gyfer fiolín unawdol a berfformir gan un o raddedigion diweddar Prifysgol Bangor.

14 GORFFENNAF TOM HOWELLS CLARINET

Ymunwch â Tom, gyda'i gyfeilydd David Arthur, ar gyfer rhaglen o gerddoriaeth y clarinét o'r 20fed ganrif, gyda cherddoriaeth yn amrywio o sgorau ffilm i Klezmer.

21 GORFFENNAF AMY IRVINE FFLIWT

Mae Amy yn perfformio rhaglen o gerddoriaeth o'r Unol Daleithiau i Awstralia, gan ddwyn i gof luniau o diroedd pell ac agos.

28 GORFFENNAF DANIEL PETT FIOLA

Mae Daniel Pett ac Alex Dakin, sydd wedi gweithio gyda'i gilydd ers blynnyddoedd lawer, yn dod â rhaglen syrpresi o gerddoriaeth i'r fiola a'r piano, gan ddod â'n cyfres o ddatganiadau haf i ben.

8 MEDI GLESNI RHYS SOPRANO

Yn dilyn egwyl yn ystod mis Awst, daw'n datganiad cyntaf gan y soprano leol Glesni Rhys.

COFFEE-BREAK RECITALS

11.15AM COFFEE AND CAKE FROM 10.45AM

Every Thursday morning, we invite you to join us for a coffee, cake, and a chance to hear a recital from talented local, national and international artists.

Refreshments will be provided from 10.45am, with the music starting at 11.15am. Admission is free, but donations toward the performers' fees and the Cathedral's mission are welcome.

---

30 JUNE

ROBERT JONES ORGAN

Cathedral Chapter Clerk and organist of Our Lady & St James's, Robert Jones performs a selection of works by British composers.

---

7 JULY

EDMUND ROBINSON VIOLIN

A programme of works for solo violin performed by a recent graduate of Bangor University.

---

14 JULY

TOM HOWELLS CLARINET

Join Tom, with his accompanist David Arthur, for a programme of 20th century clarinet music, with music ranging from film scores to Klezmer.

---

21 JULY

AMY IRVINE FLUTE

Amy, brings a programme of music from the US to Australia, evoking pictures of lands near and far.

---

28 JULY

DANIEL PETT VIOLA

Daniel Pett and Alex Dakin, who have worked together for many years, bring us a surprise programme of music for viola and piano to draw our summer recital series to a close.

---

8 SEPTEMBER

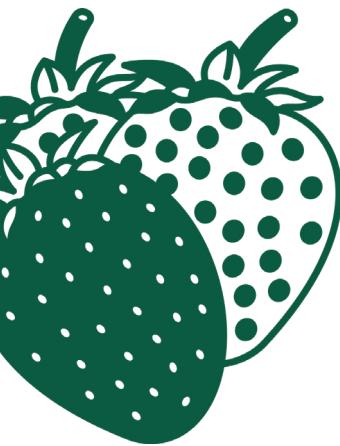
GLESNI RHYS SOPRANO

Following a break during August, our first recitalist of the autumn is local soprano Glesni Rhys.

Glesni Rhys
8 Medi | September

HEFYD ALSO...

TE MEFUS STRAWBERRY TEA

Dydd Mercher 10 Awst
Wednesday 10 August
2.00-4.00pm

Hyfryd oedd gweld cymaint o deuluoedd yn ymuno â ni ar gyfer Te Parti'r Jiwbilî, nad oedd rhai ohonynt erioed wedi bod yn Gadeirlan o'r blaen. I ddilyn ymlaen o'r diwrnod hwnnw rydym yn cynnal Te Mefus ar 10 Awst am 2pm. Beth am ddod draw a gwahodd unrhyw deuluoedd yr ydych yn eu hadnabod i ddod gyda chi. Os hoffech chi helpu ar y diwrnod siaradwch â Naomi Wood.

It was wonderful to see so many families join us for the Jubilee Tea Party, some of whom had never been into the Cathedral before. To follow on from that day we are hosting a Strawberry Tea on 10 August at 2pm. Why not come along and invite any families you know to come along. If you'd like to help on the day please speak to Naomi Wood.

CADEIRLAN.EGLWSYNGNGHYMRU.ORG.UK
DILYNWCH NI AR FACEBOOK, TWITTER AC INSTAGRAM
CADEIRLAN.CHURCHINWALES.ORG.UK
FOLLOW US ON FACEBOOK, TWITTER AC INSTAGRAM

Cadeirlan ac Eglwys Archesgobol
Deiniol Sant ym Mangor
The Cathedral & Metropolitical
Church of Saint Deiniol in Bangor

Esgob ac Archesgob Cymru |
Bishop and Archbishop of Wales
Y Parchedigaf | The Most Revd
Andrew T. G. John

Is-Ddeon | Sub-Dean
Canon Siôn B. E. Rhys Evans
sionrhysevans@eglwsyngnghymru.org.uk
Canon dros Fwyd Cynulleidfaol
Canon for Congregational Life
Canon Tracy Jones
tracyjones@eglwsyngnghymru.org.uk

Cyfarwyddwr Cerdd | Director of Music
Joe Cooper
joe cooper@eglwsyngnghymru.org.uk

Organudd | Organist
Martin Brown
martinbrown@eglwsyngnghymru.org.uk
Gweinidog Teulu | Family Minister
Naomi Wood
naomiwood@eglwsyngnghymru.org.uk
Cwstos | Custos
Simon Taylor
simontaylor@eglwsyngnghymru.org.uk

Trysorydd | Treasurer
Kelly Edwards
kellyedwards@eglwsyngnghymru.org.uk
Gweinyddwr Litwrgi
Liturgy Administrator

Sam Jones
samjones@eglwsyngnghymru.org.uk
Rheolwr Prosiect Cadwraeth a Datblygu Conservation & Development Project Manager
Simon Ogdon
simonogdon@eglwsyngnghymru.org.uk

Canon Emeritus | Canon Emeritus
Canon Angela Williams
Aelodau'r Coleg Offeiriadol
Members of the College of Priests
Y Parchg Ddr | The Revd Dr John Prysor-Jones, y Tra Pharchg Athro | the Very Revd Prof. Gordon McPhate, y Parchg | the Revd Peter Kaye

Darllenydd | Reader
Elma Taylor
Pensaer y Gadeirlan | Cathedral Architect
Simon Malam

Cabidwl y Gadeirlan
Cathedral Chapter

Clerc y Cabidwl | Chapter Clerk
Robert Jones
robertjones@eglwsyngnghymru.org.uk

Esgob Cynorthwyol ac Archddiacon Bangor | Assistant Bishop & Archdeacon of Bangor
Y Gwir Barchg | The Rt Revd Mary Stallard

Archddiacon Meirionnydd
Archdeacon of Meirionnydd
Yr Hyb. | The Ven. Andrew Carroll Jones
Archddiacon Ynys Môn a Phrebendari Llanfair | Archdeacon of Anglesey & Prebendary of Llanfair
Yr Hyb. | The Ven. Andy Herrick

Prebendari Penmynydd
Prebendary of Penmynydd
Canon Dylan Williams

Canon Drysorydd | Canon Treasurer
Canon Siôn B. E. Rhys Evans

Canon Ganghellor | Canon Chancellor
Canon Emlyn Cadwaladr Williams

Canon Bencantor | Canon Precentor
Canon Robert Townsend

Canon Primus
Canon Tracy Jones

Canon Secundus
Canon David Thomas Morris

Canon Tertius
Canon Kim Williams

Canon Quintus
Canon Alan Gyle

Canon Mygedol | Honorary Canon
Canon Jane Coutts

Canon Mygedol | Honorary Canon
Canon Janet Gough

Canon Mygedol | Honorary Canon
Canon Nick Golding

Yn ogystal â'r rhai a enwir yma, caiff bywyd y Gadeirlan ei gynnal gan stiwardiaid, aelodau'r Côr a'u teuluoedd, gweision bwrdd yr allor, trefnwyr blodau, tim y Banc Bwyd, cydweithwyr Tim Deiniol, a haelioni llawer o rai eraill.
In addition to those named here, the life of the Cathedral is sustained by stewards, Choir members and their families, servers, the Foodbank team, flower arrangers, colleagues from Tim Deiniol, and the generosity of many others.

FEL COEDEN A
BLANNWYD
AR LAN
DYFROEDD
LIKE A TREE
PLANTED BY
WATER

JEREMEIA | JEREMIAH 17:8

Cadeirlan
Deiniol Sant
y m Mangor

Saint Deiniol's
Cathedral
in Bangor

